UNIVERSUL LITERAR

PROPRIETAR:
SOC. AN. „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, BREZOIANU 23-25
DIRECTOR ŞI AD-TOR DELEGAT, STELIAN POPESCU
Inscrisă sub No. 163 Trib. Ilfov

ABONAMENTE:
autorităţi şi instituţii 1000 lei
particulare 12 luni 500 „
6 luni 400 „
3 luni 210 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
BUCUREŞTI I Str. Brezoianu 23-25
TELEFON 3.30.10

Apare de 3 ori pe lună
PREŢUL 10 LEI

ANUL LII Nr. 16
JOI 10 IUNIE 1943
Redactor responsabil: TRAIAN CHELARIU

VASILE PÂRVAN
despre viaţă şi moarte
— Laus Poetae —

de SERGIU CRISTIAN

„Pentru a avea o concepţie optimistă asupra lumii şi vieţii, e nevoie de un suflet puternic. Numai un mare entuziast poate crede în existenţa unei legi universale etice, mai presus de urîţeniile morale evidente şi aparent, precum-pănitoare ale vieţii".
(V. Pârvan: „Memoriale")

Vasile Pârvan, în tinereţe

Soarele îşi tremură ultimele mângâieri în asfinţit; gândurile omului animă ultimele nădejdi. Dimineaţa, din nou, Soarele pâlpâie viaţa plină de lumină şi cântec; numai omul, poate şi-a oprit sborul gândului în negura stâncoasă a nopţii.

Peste viaţa noastră, ca un sbor de porumb, stărue neliniştea morţii. Tăcerile morţii cutremură zările vieţii şi omul, rupt din plămada morţii, se teme de orizonturile ei.

Peste fire şi ins, graiul liniştei eterne psalmodiază liturgica incantare a vieţii. Şi, din susurul argintiu al ei, oamenii adună, grijulii, mărgăritarul înşelător al surâsului, trudind, peste zile şi ani, peste dăinuirea lui. Dar dincolo, peste zăgazurile întunecate, necunoscutul flutură misterios, flamurile tăcerii. Mărgăritarul surâsului a pierit în vâlvătăile visului. Viaţa s'a topit ca un strop de rouă, în soarele amăgitor al altor dimineţi. Veşnicia tremură peste ins negura unduitoare a morţii.

Un mare poet al solitudinilor creatoare; un mare tăcut al frământărilor interioare; un apostol al gândului şi visului închinat vieţii, Vasile Pârvan, ne poartă paşii pe pajiştile însorite ale unei dureri unduitoare, din care, isvoarele vieţii pline de har şi farmec, duc, rostogolind limpezirile, marea seninătate omului.

Viaţa, în concepţia lui Pârvan, nu-i fluturare de vis. Ea trebue să fie, atât de vie, ca să dăruiască omului, puterile necunoscute ale creaţiei. Dăruind vieţii noastre şterse, sufletul taimic al vieţii interioare, dăruim totul. Viaţa numai aşa trebuie trăită.

„Marea noutate, marea creare, e iubirea aceasta continuă, neobosită; pentru gândul unic. El culege gândurile fiecărei zile, le ciopleşte după nevoia marei opere în care le închide, şi prinzându-le acolo cu însăşi viaţa, cu însăşi iubirea noastră, el creiază o viaţă nouă, biruitoare a timpului, din viaţa noastră cea veche şi roasă de timp" [1]).

Viaţa închinată „gândului unic" stărue în filosofia lui Pârvan, şi, desigur, numai datorită acestui înalt concept a trecut, cu trupul chinuit de suferinţi, peste pragurile strâmte ale ei, dorindu-şi zilele, pentru marea împlinire a visului pământean. Nu gloria trecătoarei vieţi l-a ţinut lipit de pământ, ci visul diafan al creaţiei, l-a întărit în rămânerea lui, printre noi.

„Gloria este o realitate spirituală de caracter exclusiv social. Viaţa individuală nu poate fi totuşi, o povară, de care să ne dorim liberaţi, prin moarte, adesea tocmai din cauza gloriei, în orice caz, cu toată gloria, oricât de multă satisfacţie ar produce iubirii de sine a individului şi oricâtă invidie celor dimprejurul lui" [2]).

Creaţia ca factor existenţial, contribue, în cea mai largă măsură, la justificarea trăirii vieţii individuale. Nu viaţa noastră constitue elanul fericirii, ci dorinţa de a ferici viaţa altora, de a uşura chinurile mărunte ale ei, ne arde rugul sufletesc al creaţiei: „Putinţa de a trăi noi înşine în sufletul altuia e singura adevărată valoare omenească" (Pârvan: Memoriale, pag. 58).

Pârvan, pune astfel, viaţa noastră în legătură cu a altora, iar, uneori, în preajma cosmosului. Pentru a micşora întristările sau bucuriile noastre, faţă de „pământeştile lucruri", trebuie să comparăm soarta noastră cu „nesfârşitul Cosmosului".

In imensitatea Cosmosului, viaţa noastră nu poate sta, o clipă, pe treptele existenţei. Dar nemărginirile gândului nostru pot drumui toate înălţimile, într'o singură clipă ,aceia, pe care Pârvan, o consideră, temelia vieţii creatoare.

Aproape toată opera lui Pârvan este un adevărat imn închinat morţii şi tăcerii.

Prin moarte şi în moarte, filosoful, găseşte ultima alinare a gândurilor chinuite de nelinişti şi a visului sugrumat de realitate.

Toată viaţa noastră, oricât de plină de glorie e tot către suprema alinare merge: moartea înlănţuită de tăcere.

„Şi viaţa însăş, în întregul ei, e tot o luptă pentru tăcere —după zadarnicile rătăciri ale copilărei şi tinereţii pentru a vorbi. E, odată cu revelarea adâncimii celor ascunse în noi, lupta pentru a cuceri tăcerea: pentru suprema armonie a sunetelor care nu rănesc, a culorilor care nu strigă, a gândurilor care nu turbură , a iubirei care nu chiamă, ci merge" (3).

1) V. Pârvan: Memoriale, pag. 169
2) Ibidem, pag. 42
3) Ibidem, pag. 215

(Urmare în pagina 6-a)

ALEXANDRU TOCARIU — Rochia roz

Conştiinţa catolică

„Chrétiens, au travail!", cu această exclamaţie îşi deschidea cândva paginile unul din caetele „Construire", semnificativă publicaţie de cercetare şi revalorificare a spiritului francez. Cuprinsul paginilor dovedeau însă că era vorba de mult mai puţin decât o operă care să se reverse pe întreaga întindere a comunităţii creştine; frământaţii redactori ai caetului nu vizau decât poporul francez, deci numai un anume sector al lumii catolice, ea însăşi numai parte a celei creştine. Identificându-le pe câteşi trei, în acea splendidă confuzie a viziunii universale cu cea naţională, care caracterizează conştiinţa popoarelor „mari", creatoare de istorie, editorii nu făceau decât să reinvie o veche tradiţie a spiritualităţii franceze, tradiţie căreia cultura umană îi datoreşte — pe toate planurile — cuceriri esenţiale.

Dar nu despre această regăsire a unei conştiinţe imperiale, — care rămâne una din cele mai rodnice cuceriri ale sufletului francez torturat de drama momentanei prăbuşiri politice,— vrem să vorbim aici. Ci despre o adevărată renaştere catolică pe care o trăeşte tineretul francez de astăzi. Este, în acelaş timp, o cludăţenie a destinului francez şi o dovadă a potenţialului creator disponibil încă la capătul atâtor încercări, faptul că Franţa a trebuit să cunoască risipirea frenetică în ateism şi raţionalism, pentru a reînvia în creştinismul catolic, tot aşa cum a trebuit să piardă cu indiferenţă inexplicabilă ultimele insule coloniale pentru a-şi redobândi conştiinţa imperială şi colonială.

Istoria catolicismului nu se poate, fără îndoială, rupe de prezenţa Franţei, aşa cum nu poate fi înţeleasă în afară de această prezenţă. Nu este vorba de istoria politică a bisericei papale care a primit loviturile cele mai puternice tocmai din partea Statului francez; este o constantă a liniei istorice a Franţei opoziţia categorică împotriva universalismului politic pe care papalitatea l-a practicat adesea. Astăzi încă, în mijlocul tuturor frământărilor şi în plină renaştere religioasă, clericalismul, moştenitor tenace pe cât de lipsit de orizont istoric al acestui universalism, se vede exclus din zona preocupărilor tuturor grupărilor doctrinare ale tineretului francez. Este vorba mai puţin de o reacţiune contra unei anumite epoci din istoria naţională, epocă în fond plină de glorioase întreprinderi şi realizări care fac parte integrantă din strălucirea Franţei, cât de o separaţie categorică a planurilor: religios-politic, în care intelectualitatea franceză stărue.

Poziţia aceasta principială nu împiedecă însă cu nimic asupra fenomenului religios. El trebue însă neapărat coroborat cu reacţiunea vădită a gândirii franceze faţă de raţionalism. Afirmaţia poate părea riscantă mai ales pentru cei familiarizaţi cu catolicismul cu „iz ştiinţific" al secolului XVIII—XIX.

Conştiinţa catolică a Franţei se conturează astăzi ca o experienţă mistică, de fierbinte exaltare. Oricât de paradoxal faţă de ceeace afirmam mai sus, această trăire religioasă se suprapune cu trăirea naţională-istoricizantă, a Franţei actuale. In măsura în care respinge clericalismul importator de formule, în aceiaşi măsură noua gândire franceză dă sufletului naţional conştiinţei sale religioase. Catolicismul francez renaşte astfel nu la umbra comunităţii papale, ci sub impulsul sfinţilor pe care poporul francez i-a dat acestei comunităţi.

Conştiinţa catolică se integrează în acest fel deopotrivă fenomenului religios, ca şi celui politic-doctrinar. Dacă a pornit sau nu din acest din urmă sector, este mai puţin interesant; cu atât mai mult cu cât corelaţia în timp nu implică o legătură de cauzalitate, decât pentru cei care au neapărat nevoe de o atare legătură pentru poziţiile pe care se apără. Pe de altă parte, chiar numai „coincidenţa" acestor fenomene, ilustrând regăsirea celor două direcţii ale spiritului francez, dă perspective întregului proces re redeşteptare naţională.

COSTIN I. MURGESCU

OCTAVIAN ANGHELUŢĂ — Natură statică

Critica literară cu şi fără filosofie

de MELANIA HAYECK

Din când în când orice literatură şi în genere orice cultură simte nevoia să-şi revizuiască valorile. Se înalţă atunci câte un glas de autoritate, se deschid perspective, se creiază curente şi idealuri şi se refac în primul rând valorile critice. Nu ştim cum se face, dar în acest proces sunt adesea implicaţi, mai din umbră sau chiar direct, filosofii.

Filosofii sunt însă atât de îndrăgiţi de disciplina lor şi prestigiul filosofiei este atât de mare, încât ei impun nu numai ştiinţei timpului lor, cu care de altfel fac mereu bună tovărăşie, dar şi literaturii şi artei în genere. De filosofia unei epoci n'au scăpat niciodată diversele manifestări spirituale ale acesteia. Ea se infiltrează pe încetul dar sigur şi sfârşeşte prin a colora totul filosofic sau prin a creea cel puţin un climat în nota respectivă.

Lucian Blaga ştie că perspectivele filosofiei româneşti sunt deschise larg pe orizontul culturii noastre. Se bucură că metafizica culturii, aşa cum a înfăţişat-o în trilogia d-sale, s'a verificat atât de frumos şi de pitoresc ori de câte ori a fost confruntată cu sufletul românesc şi cu creaţiile lui. S'a simţit dintr'odată că acest gânditor a adus filosofia „acasă" şi că ea va creşte acum aproape de inima noastră. Pentru o filosofie proprie se osteneşe şi alţii — Vasile Băncilă, Constantin Noica, Grigore Popa, Petru Ionescu — convinşi că poporul român ascunde o facultate filosofică, căreia toate atributele fiinţei sale etnice îi garantează o desvoltare viitoare fecundă şi extrem de originală. In această privinţă, se aşteaptă cu viu interes studiul lui Lucian Blaga despre filosofia română, din care a publicat doar introducerea („Despre viitorul filosofiei româneşti" — Saeculum — nr. 1).

Polemica — în treacăt fie spus — dintre Nichifor Crainic şi filosoful nostru, căruia cel dintâi îi reproşează, cu o vehemenţă cunoscută, încumetarea de-a concepe o metafizică românească în afara ortodoxiei, cu elemente antiortodoxe chiar („superstiţii folkloristice, mituri indiene, erezii creştine") şi nici decum reprezentativă pentru sufletul românesc („o metafizică a babelor vrăjitoare"! aşa cum s'a exprimat în ultima d-sale „Gândire") — polemica aceasta este deschisă. Lucian Blaga i-a pregătit un răspuns hotărîtor, suntem siguri, şi cele dintâi argumente au şi fost schiţate în introducerea de care am pomenit mai sus.

Dar odată cu înfiriparea filosofiei româneşti se operează lent şi un fel de aclimatizare filosofică a culturii noastre. Tot d. Blaga încearcă să creieze un curent, cerând de data aceasta criticei noastre literare „să facă uz de perspective filosofice şi chiar de perspective filosofice româneşti" (Critica literară şi filosofia" — Saeculum — Nr. 2). Deoarece critica noastră literară se află iarăşi într'un impas, este bine să rezumăm acest articol pentru a fi cunoscut şi pentru a încerca şi o întâmpinare a lui.

Plecând dela învinuirea că critica românească a fost multă vreme incapabilă să aprecieze literatura de sensibilitate şi viziune metafizică, pentrucă era împiedicată de prejudecata că, orice aduce a filosofie în poezie este lipsit de valoare poetică, — d. Lucian Blaga îi face un întreg proces. Ne convinge apoi prin câteva exemple, — Boileau, Schlegel, Brandes, Thibaudet, Gundolf, Maiorescu, Gherea, Ibrăileanu, — că „la spatele oricărui critic literar de o însemnătate oarecare a stat, totdeauna, o filosofie" — şi ne informează despre corespondenţa criticei acestora cu filosofia timpului sau a preferinţelor lor. Dar d. Blaga este el însuşi un spirit prea critic ca să-şi închipue că procesul criticei literare este asigurat doar de educaţia ei filosofică şi se grăbeşte să precizeze: „Neapărat că facultatea esenţială, ce se cere criticului literar este „gustul". Nu ne gândim niciun moment să tăgăduim acest lucru, sau să-i neglijăm. Dar criticului i se poate cere cu bună dreptate să-şi îndeplinească o primă şi elementară datorie faţă de propriul său gust: adică să dea autoritate şi profunziune acestui gust, printr'o filosofie, pe care şi-o însuşeşte potrivit închinarilor sale spirituale". Critica care a asimilat mai fin şi mai inteligent filosofia cu gustul pentru a deveni just cât trebuia şi doctrinară şi impresionistă — este cea franceză. Principial însă, acestela îi repugnă orice filosofie.

In concluzie, Lucian Blaga rela procesul criticei literare româneşti din ultimul timp şi-i impută din nou, abţinerea dela filosofie şi ocolirea în special a celei româneşti.

In excepţie s'a constituit doar o încercare a lui Pompiliu Constantinescu, care în studiul său critic despre poezia lui Tudor Arghezi a dat consideraţiilor sale o premenire filosofică. Experienţa aceasta nouă critica o făcea tocmai faţă de o filosofie românească a culturii.

Articolul se încheie cu îndemnul către o filosofisare cu orice preţ a criticei noastre literare.

Indemnul d-lui Lucian Blaga a plecat dela două îngrijorări, cât priveşte critica literară a timpului. Una se sprijină pe constatarea că aceasta şi-a permis în ultimul timp prea mult impresionism, prea a fost prezumţioasă crezând că poate judeca totul după legile savuroase ale gustului şi ale impresiilor. Cealaltă, în dorinţa de-a grăbi conformismul criticei la spiritualitatea vremii, care stă sub semnul imperial al etniciului, trimete noua generaţie de critici să-şi improspăteze judecăţile la fântânile filosofiei autohtone.

Care? E cam greu de spus. Aceea pe care a prins-o în sbor metafizic însuşi d. Blaga şi care, sub o formă sau alta, în ideologie, în poezie, în artă, pluteşte în vazduh.

Critica literară este un gen literar de-o independenţă relativă, deşi îşi are rostul şi metodele ei proprii. Fiind incontestabil o creaţie, ea este însă una interpretativă. Facultatea aceasta creiază genului critic obligaţiunea, dealtfel imminentă, de-a se înnoi, de-a se adapta, de-a evolua odată cu producţia literară. Este o iluzie să se creadă într'o ştiinţă generală şi impersonală a criticei. Această iluzie poate dura cât o epocă determinată a creaţiei literare sau legată de renumele unuia sau altuia dintre critici.

Critica este un gen mimetic şi subiectiv. A-i cere să devie egală cu sine, dogmatică şi definitivă, înseamnează a o scoate din rostul ei firesti, care sunt interpretative, suple şi mobile dar nu mai puţin legate de-o metodă proprie. Dar pentrucă instrumentul acesteia este unul extrem de delicat şi susceptibil de arbitrar şi puţină anarhie — este necesară din când în când o punere la punct a ei printr'un act de critică a criticei. Acest instrument este judecata de valoare. Prin ea critica trebue să-şi obiectiveze impresiile, să le dea o organizare dincolo de imediata intuiţie şi emoţie artistică. Acestea trebuesc ridicate la rangul de judecată critică pentru care trebue găsit tonul şi stilul adecuat cât priveşte exprimarea lor. Talentul critic este într'adevăr un talent. Condiţiile lui inteligente şi temperamentale sunt: gustul şi subtilitatea analizei, simţ estetic şi electiv, sinceritate valorificatoare şi un fel de emotivitate lucidă, capabilă să menţină creaţiunea critică acolo unde îi este locul, adică între artă şi ştiinţă. Faţă de universul poetic, pe care prin simţire bogată şi prin impresii alese, îl trăeşte ca un adevărat artist, criticul trebue să adopte o luciditate vecină cu ştiinţa. El este fără îndoială un literat dar unul obligat să utilizeze un material abstract. Stilul critic utilizează în voie figurile de stil şi îşi poetizează explicaţiile, dar nu se poate pierde în divagaţii literare.

(Urmare în pag. 5-a)

VECHI LEGĂTURI ARTISTICE GERMANO-ROMÂNE

Incercarea de a stabili legăturile dintre cultura germană şi cultura care a înflorit pe teritoriul locuit de Români, se izbeşte, pentru perioada premergătoare sec. al XIX-lea, de dificultăţi derivând din însăşi particularitatea culturei româneşti, de a fi fost până la finele sec. al XVIIII-lea, direcţionată de spiritul religios ortodox-răsăritean. Arta era, fireste în slujba aceloraşi ţeluri, cu atât mai mult cu cât trecutul sbuciumat, de lupte, impilări şi refugii, a Românilor, exilase orice preocupare spirituală în adăposturile mănăstirilor fortificate, care se ridicau, ca nişte adevărate cetăţi ale românismului, în văile Carpaţilor. Dependente de Biserica Orientală, prin structură şi administraţie, mănăstirile ortodoxe româneşti era firesc să se izoleze de tot ceeace nu reflecta spiritul „dreptei credinţe".

Totuşi, dorinţa expresă a unor principi luminaţi, călătoriţi prin Occident şi căutând să aplice în ţară bunele pilde culese acolo, a făcut să sosească în Ţările Române, dându-le de lucru aici meşteri apuseni.

Aşa se face că o foarte pronunţată trăsătură stilistică gotică se poate observa la bisericile din Moldova, întocmai cum în Muntenia, după oarecare semne de influenţă romanică, Renaşterea îşi impune, prin filiera Veneto-Dalmatină, noile forme arhitectonice sub marele constructor care a fost principele prea-creştin Constantin Brâncoveanu. Aceste determinări morfologice nu sunt încă indeajuns de puternice ca să se poată încetăţeni definitiv, nici atât de importante ca să ne îndreptăţească a vedea în ele mai mult decât simple influenţe efemere.

Momentul în care arta Apusului are într'adevăr toate şansele să *prindă* în principatele române, soseşte abia când, sub imperiul circumstanţelor istorice, prefacerile interne aduc spiritului laicizant, odată cu o nouă viziune a lumii, descătuşată de tradiţionalismul bisericesc, nevoia unui nou tip de artă.

Inceputul sec. al XIX-lea este epoca când se introduc în ţară, atraşi de posibilitatea unor câştiguri mai bănoase decât ar fi putut realiza aiurea, cu bruma de technică pe care o cunoşteau, o serie de artişti foarte mediocri, dar care aveau totusi, asupra zugravilor bisericesti autohtoni, avantajul unei tradiţii realiste ce corespundea întocmai nevoii de „adevăr" a mentalităţii nou create în principate prin contactul tineretului cu gândirea Europeană, la Universităţile mari din Germania, Franţa sau Italia.

O sumă de pictori, de diferite naţionalităţi, francezi ca Mondonville, italieni ca Schiavoni, cehi cum Khladek, elveţieni ca Trenkk, pentru a nu cita decât câţiva, îndeplinesc rând pe rând pentru burghezia administrativă românească, rolul de furnizori de efigii, fiind trataţi ca orice alţi meşteşugari, cu munca venală şi produse exigibile la termen. Dintre aceştia este şi germanul din Zagreb *Carol Wallenstein* (n. 1795). Studiase la Viena, unde domnea pe atunci academismul rigid şi mediocru al lui *Rafael Mengs*, reprezentat de rectorul Academiei de Arte Frumoase, *Heinrich Fuger*. Venit cam pela vârsta de 22 de ani în ţară, Wellenstein se căsătoreşte cu o româncă din Slatina, întemeind aici o familie, şi se asimilează. Ajunge profesor de desen la gimnaziile bucureştene, asumându-şi în felul acesta rolul de îndrumător pentru primii paşi ai celor ce vor deveni mai târziu pictorii mai de seamă ai epocii, printre care şi tânărul Theodor Aman, unul din viitoarele glorii ale picturii româneşti în sec. XIX. Intemeietor al celei dintâi colecţii publice de pictură în România, (prin 1849), Wallenstein inspiră, prin acest pseudo-muzeu, gust Românilor de a avea unul cu adevărat. In acelaş timp *Gheorghe Asachi* încerca în Moldova lucruri asemănătoare.

Contactul cu Muenchen-ul, va fi fost desigur, pentru mulţi, rodnic. Vechiul oraş bavarez de artă, de va fi dat — oricât-de puţin sufleteşte pregătiţi vor fi ajuns în el — totuşi, o primă idee despre arta occidentală. Aici se formează de pildă *George Lemeni* sau *Lemni* (n. 1820), elev al prof. Pilo*t*y, trecând apoi la Roma, la vestita Accademia di San Luca, acum în decadenţă.

Tot la Muenchen studiază *George Panaiteanu-Bardasare* (n. 1816), care rămâne în capitala Bavariei 18 ani (dela 1840—1858), după care se întoarce profesor la Şcoala de Arte Frumoase din Iaşi de curând creată, devenind în curând şi directorul proaspăt înfiinţatei pinacoteci ieşene (1860). Moare în 1900 octogenar, nu fără să lase doi buni elevi: pe *Constantin Stahi*, pictor minuţios de naturi moarte într'un gust foarte germanic, şi pe *Emanoil Panaiteanu-Bardasare*, acesta din urmă trimis ca bursier la Berlin, în 1867, de către Domnitorul Carol, care-l socotea un „wunderkind". Acest al doilea Bardasare, nepot al primului, avea să accentueze tendinţa unchiului său, de a impune constituirea unui stil de pictură, la noi, după modelul academismului german.

Pictorul de formaţie italiană, ca *Lecca*, elevul Academiei di San Luca, sau *Mişu Popp*, elevul şi asociatul primului la Braşov, portretişti şi pictori religioşi prin excelenţă, au trecut şi ei prin şcoala germană dacă nu altfel cel puţin prin intermediul Vienei. Astfel Mişu Pop, ardelean din Făgăraş, plugar de origină, studiază la Academia Sf. Ana din Viena, cu profesorul Gsellhoffer. George Tătărescu, (născut 1818), unul dintre cei mai cunoscuţi pictori români din secolul trecut, format şi el în Italia, expune la Expoziţia Internaţională din Viena (1873), şi este, prin filiera picturii bisericeşti oficiale din Rusia, pe care o frecuentează, influenţat oarecum indirect de prerafaeliţii germani (Nazarenii, în frunte cu Overbeck), care la rândul lor influenţează pictura religioasă rusească.

Dacă stilul nouei şcoale de pictură ce se forma în sec. XIX pe teritoriul Nord-dunărean, n'a păstrat în ceeace a produs mai preţios, impulsurile primite dela academismul german, e poate pentrucă pictorii Români cei mai talentaţi, recrutaţi mai toţi din pătura sănătoasă a ţărănimii, având un sistem necontrafăcut de reacţii, şi un instinct precis, n'au putut accepta convenţionalismul rigid şi fad al niciunui academism, cu aceiaşi uşurinţă cu care-l acceptă conformismul fiilor de familii boereşti, deprinşi să nu contrazică în niciun fel dogmele autorităţii, fie chiar şi în materie de artă.

Preferinţa tinerilor Români a mers către pictorii independenţi. Impresionismul Mitteleuropean de mai târziu a răspuns la noi mai just decât academismul german. Dependenţa de Franţa, a oricăror pictori independenţi din Europa timpului neputând fi contestată, către pictura franceză s'au îndreptat şi Românii. Forjarea unui stil se face, prin Aman — Grigorescu — Andreescu — Luchian, sub zodiile firmamentului picturii franceze, din care pictorii Români, — departe de a pastişa —, n'au luat decât o lecţie de autenticitate. Aşa se face că, în perioada următoare procesului formării stilului, când şcoala românească devenise, în jurul lui 1890, o realitate, spiritul român s'a putut îndrepta din nou către tradiţia de onestitate, seriozitate şi muncă a artei germane.

Mulţi dintre postluchianişti se vor îndrepta iarăşi spre Muenchen şi spre tradiţiile artei germane, cum sperăm să putem arăta într'un capitol viitor.

ION FRUNZETTI

CRONICA DRAMATICĂ

TEATRUL NAȚIONAL: „NEVESTELE VESELE DIN WINDSOR", comedie în trei acte de SHAKESPEARE, în românește de d. DRAGOȘ PROTOPOPESCU.

Să fiu sincer cu mine însu-mi?

Sau să mă mulțumesc a spune: e o piesă a marelui Will, e prezentată de teatrul Național și jucată de cei mai buni comici ai primei noastre scene rolul principal al lui Falstaff a fost interpretat de d. Bulfinschi iar spectacolul pus în scenă de d. Soare V. Soare, ceeace reprezintă tot atâtea garanții de succes?

Adevărul este că și Shakespeare, și teatrul Național și d. Bulfinschi și Soare Z. Soare, n'au fost decât garanții de bună reușită a spectacolului, dar nu certitudini și realitatea a fost că „Nevestele vesele din Windsor nu au însemnat nici ceia ce aștepta publicul și, cu atât mai puțin, ceiace trebuia să fie.

Care este cauza?

R. BULFINSCHI

Pot fi mai multe.

Poate să fie de vină — și chiar cred că este — într'o oarecare măsură d. Soare Z. Soare, care nu a reușit să dea ritm mai viu întregului spectacol.

Poate că e de vină deasemenea și d. Bulfinschi. Pentru o piesă ca aceasta, care-i mai mult o farsă, piesă în care personagiul principal este băgat într'un coș cu rufe murdare sau îl vedem la urmă cu niște coarne de cerb pe cap, Falstaff-ul d-lui Bulfinschi a fost prea serios și grav, prea așezat și prea sfătos.

Se poate, nu zic, să fie cel mai bun Falstaff al nostru, dar se poate să fie și o confuzie comună a publicului și a conducătorilor noștri de teatru, confuzie la care sunt împinși de fizicul d-lui Bulfinschi care ar părea că se pretează cel mai bine la o asemănare cu imaginea popularizată de atâtea litografii reprezentând pe Falstaff.

Ori, așa după cum cineva s'ar înșela asupra calităților unei femei brune, cu ochi negri și focoși—femeile brune fiind presupuse a avea neapărat și temperament — tot așa se întâmplă câteodată și cu acei care se iau în teatru, când e vorba de actori, după aparențe.

S'ar putea să fie de vină și piesa în sine, care, oricum, nu-i dintre cele mai bune ale lui Shakespeare. Piesa are și ea destule defecte: are prea multă simetrie, apoi acea lecție de morală dela sfârșit, și, în fine, paralelismul unor caracteristice identice între unele personagii. In adevăr nu trebue să se uite că principala trăsătură a lui Falstaff este aceia de a fi în același timp și lăudăros și fricos; ori același lucru îl întâlnim și în personagiul secundar Abram Slender. Iar dacă nu ne mulțumim numai la Falstaff așa cum este conturat în „Nevestele vesele din Windsor"—fiindcă Falstaff mai apare și în Regele Henrik —vedem că însăși scena în care Slender se laudă cu voinicia lui din „Nevestele vesele" seamănă în mod deosebit cu lăudăroșenia similară a lui Sir John Falstaff, care arată—în Regele Henric al IV-lea—cum s'a bătut cu patru inși care-l atacau pentruca—în cursul povestirii, antrenându-se și lăudându-se, să ajungă să spuie că au fost douăzeci, — caracteristici care, repetându-se în două personagii, scenic se devalorizează reciproc.

Din cele de mai sus nu trebue să rezulte că spectacolul n'a fost bun, ci numai că n'a fost prea bun, sau, cu alte cuvinte, că putea fi—și ar fi trebuit să fie—și mai bun.

Dacă aș menționa momentele în care s'a râs efectiv, ele ar fi prea puține.

Râs general propriu zis n'a fost decât atunci când s'a dat peste cap cufărul în care se presupunea că era d. Bulfinschi datorită în primul rând proporțiilor d-sale. Este cam puțin pentru o astfel de comedie, una dintre puținele ale lui Shakespeare care țin cel mai mult de farsă sau de ceeace s'ar numi o comedie bufă.

Ori, în acest spectacol comicul n'a fost realizat nici sub raportul comicului de valoare, nici a celuia de comedie bufă.

Să se reducă totul la cele câteva râsete indecise, răspândite ici colo și fără consistență ?...

Ele n'ar fi fost suficiente nici măcar pentru o comedioară de duzină, dar pentru memoria lui Shakespeare !

Să fi avut oare dreptate Voltaire și urmașii lui de până pe la 1825—1830 în criticile lor contra „barbarului dela nord"?

Sau cei care contesta întunecaților septentrionali râsul sănătos, plin, și talentul de a realiza un astfel de comic?

O seamă de opere de ale lui Shakespeare stau mărturie că nu este adevărat, deși nu-i putem cere să aibă numaidecât savoarea gâlcă, spumoasă și spirituală a francezilor sau veselia limpede, caracteristic latină, a unui Lope de Vega sau Goldoni.

Actorii, cei mai mulți, deasemenea, nu păreau a se identifica cu personagiile, făcea impresia că sunt oarecum în serviciu comandat, fiecare făcea un fel de încercare numai momentană de a intra în pielea personagiului, numai câteva minute cât stăteau în scenă, astfel că nu dădea impresia de firesc, era un elan comic efemer care vedeai, simțeai, că trebuia să se sfârșească în momentul când actorul trecea în culise unde ți-l și închipuia-i scoțându-și peruca și făcându-și vânt cu ea, discutând despre cartelele de pâine sau ultimul bon de uleiu până la noua replică!

Că așa se va fi făcând în general lucrul este posibil și nici un interesează, dar ceea ce este grav, este ca aceasta să se simtă !

Despre d. Bulfinschi am arătat deja:

N'a fost personagiul acela caraghios, lăudăros, dar și simpatic într'o oarecare măsură, bețiv jovial, cărula să se vadă din tot jocul lui că-i place vinul — nici măcar asta ! — că-i plac femeile, că știe să guste viața !

Tipul bețivanului nu a fost așadar realizat. Tipul lăudărosului n'a fost realizat. N'a fost nimic care să încălzească rolul, să-i dea acel comic savuros care-i necesar rolului.

Falstaff, cum am spus deja, era prea grav și prea serios.

Sau d-lui Bulfinschi a început să-i lipsească entuziasmul și se mulțumește să trăiască numai din gloria trecută?

In ce privește ceilalți interpreți, trebuesc remarcați în mod special d-nii Ion Manu, C. Antoniu și Florin Scărlătescu, care în adevăr au reușit să dea culoare personagiilor întruchipate și să ne dea un joc de scenă care să nu fie nici înțepenit și nici exagerat și să prezinte un comic de calitate.

Și putea adăuga și pe d. Balaban, dacă d-sa n'ar fi fost din când în când prea „sarjat".

Bine, natural și firesc, d. Baldovin în rolul lui George Page, cu o atitudine și o căldură prietenoasă, plăcută.

D. Finteșteanu în schimb, același de totdeauna: încă puțin și comicul d-sale va începe să se demonetizeze !

Ceilalți, d-nii Brancomir, S. Atanasiu, Clonaru, Horațiu, C. Niculescu, E. Cassian, N. Atanasiu, I. Lucian și N. Dumitrescu, se poate spune că, deși în roluri oarecum de ansamblu, au avut destul de multe lucruri bune.

In ce privește rolurile feminine, d-na Natașa Alexandra este prea uniformă, prea puțin maleabilă pentru rolul unei intermediare: talentul d-sale și priza pe care o are asupra publicului au ajutat-o însă să contureze cu multă vioiciune o Madame Quickly, bine primită de public, chiar dacă nu era cea justă.

Cu multă viață și mult antren doamnele Fifi Mihailovici și Maria Voluntaru care au fost astfel două „neveste vesele" într'o reală acceptiune a cuvântului.

D-ra Valeria Panait în rolul Ana Page cuminte și delicată: o realizare justă.

Direcția tehnică d. Traian Cornescu.

Decorurile nu îndeajuns de reușite, dând prea mult impresia de carton și de artificial.

Se poate juca Shakespeare și fără decoruri ca pe vremuri la Strafford, prin simple indicațiuni afișate sau se joacă cum este obiceiul astăzi cu decoruri propriu zise, dar atunci putem pretinde ca decorurile să nu dea impresia a fi făcute de mântuială nici simple expediente și nici carte poștală.

FLORIN SCĂRLĂTESCU

Ori fără decoruri — un fel de: „dacă-i trădare s'o știm și noi" — ori cu decoruri gândite și studiate și realizate serios: genul „hibrid" nu merge.

Costumele destul de bune. De, ce pot să spun altceva!?..

Muzica de scenă d. I. Dumitrescu, adecuată.

In general un spectacol care chiar dacă n'a fost rău, în orice caz, putea fi și mai bun.

Vorba ceia: Shakespeare, teatrul Național, Bulfinschi, Soare Z. Soare, etc. etc.

De: „Noblesse oblige !"...

ALEXANDRU DRAGHICI

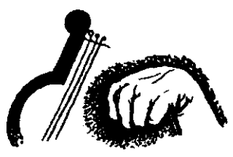

CRONICA MUZICALĂ

ARTIȘTI ITALIENI

Prin ambianța excepțională și multiplele posibilități de manifestare care s'au creat în Italia tinerelor generații de muzicieni, li s'a asigurat o desvoltare din cele mai înfloritoare, ale cărei repercusiuni în viața muzicală italiană și în manifestările ei peste hotare sunt din cele mai fericite.

Ne-a fost dat, de câte ori am avut, în ultima vreme, prilejul să ascultăm muzică în Italia, să întâlnim la tot pasul compozitori, dirijori, concertiști abia răsăriți în arena artei lor și totuși

RINALDA TASSINARI

de o capacitate, o seriozitate, o pregătire demnă de dăruirea care îi îndrumase către carieră.

Din această activă lume nouă a muzicii italiene, ne-au venit în ultimul timp în țară, câțiva edificatori reprezentanți, în felurite ramuri de specialitate.

In a dirigenției de orchestră, tânărul Francesco Pradelli-Molinari a adus la „Filarmonica" și la opera din „Odesa" unde a colaborat cu categoric rezultat, la punerea la punct a unora din operele repertoriului italian, mărturia unei timpuriu maturizate măestrii, al unui ales temperament animator și al unei siguranțe tehnice de primul ordin.

Un alt artist de valoros talent a putut fi cunoscut în persoana eminentului tânăr concertist Renzo Sabatini, profesor de violă la „Academia Santa Cecilia din Roma".

Acest maestru al interpretării de stil și desăvârșit instrumentist, a reconstituit la viola d'amore un minunat concert de Vivaldi, în prelucrarea d-sale simfonică, cu acompaniamentul orchestrei A. C. T. și sub bagheta maestrului George Enescu, veritabilă revelație pentru publicul nostru.

Intr'o serie de concerte prin România, d-ra Rinalda Tassinari, o foarte tânără pianistă, deținătoare, la 18 ani, al unui premiu național în Italia, a știut să-și impună timpuria d-sale formație instrumentală și estetică, redând cu un deosebit ecou opere pianistice pline de răspundere, atât din literatura universală cât și din muzica italiană contemporană.

Cei ce cunosc rodnicia cu care Italia de astăzi găsește continuitate tradițiilor marelui ei trecut, așteaptă desigur cu cel mai viu interes și vizitele viitoare ale soliilor în țara noastră pornite din mijlocul harnicului și îmbelșugatului ei tineret muzical.

ROMEO ALEXANDRESCU

ECOURI TEATRALE

„PREMIILE"...

Dacă ne-am obișnui odată să înțelegem că premiile nu mai sunt premii ci... „gratificații", ne-am satisface cel puțin plăcerea să recunoaștem o schimbare de termen.

Dar așa, tot nădăjduim în respectul prestigiului pentru care a fost creat și — firește — nu ajungem niciodată să lăudăm o acordare merituoasă, precum îi este dreapta tălmăcire a cuvântului: premiu.

Și mărturisim că regretăm foarte mult această „secetă" a lucrărilor cari să fie ele solicitate de premiu și nu invers...

Bunăoară, premiul anual al Teatrului Național de 100.000 de lei....

Împărțit chiar în trei, însemnează ceva care să capete recunoașterea dreaptă a „valorilor" premiate?...

Nu.

Ba, dacă n'am părea prea răi față de cele trei autoare premiate, am adăoga că lucrarea unei doamne distinsă cu o parte de numai 25.000 de lei, este pe de-întregul lipsită până și de meritul de-a fi luată în seamă, necum să mai fie și premiată.

Cel mult s'ar fi putut acorda un premiu de creație copilului care salvează piesa...

Și numai atât.

„PERIPEȚII..."

Sâcâiala ca metodă de disperare și de renunțare la ceeace îi era dat să aibă cineva este procedeul pe care doar oamenii lipsiți de curaj o folosesc.

Ne îndeamnă la această constatare amânarea și para-amânarea piesei „Scrisori de amor", în care — însfârșit!... — este distribuită — acum la sfârșit de stagiune — și d-na Lily Carandino.

Și dacă ar fi numai atât!...

Dar știm câte sâcâeli se exercită ca până la urmă Lily Carandino tot să renunțe.

— Interpretul principal —Critico — s'a îmbolnăvit ..

— Nu-i nimic, joc cu altcineva...

— E vară, spectacolul nu va merge...

— Cum merg alte spectacole mai slabe, poate va merge și acesta.

— Suporți cheltueli?...

— De va fi nevoe, da...

Și atâta „chestii" de astea, că mai, mai, să apue și... „soarele" de atâta trudă ce depune să împiedice pe d-na Lily Carandino să joace.

Dacă lucrurile stau așa, ca cea mai bună interpretă a Ofeliei să nu mai joace dece nu i se spune direct:

— Doamnă, jucați la alt teatru...

Atunci vom verifica și noi dacă d-na Lily Carandino mai are talent sau nu...

Și de va fi un rezultat care să justifice sâcâelile, vom fi primii cari să felicităm intuiția celor care a ținut-o în... carantină.

ȘANTIER...

Acolo unde a fost până mai deunăzi „farsa" unor pseudoteatraliști, se întemeiază serios un teatru de artă adevărată care să aducă serioasă concurență până și originalităților străine.

Dacă n'ar fi decât d-nii Mircea Ștefănescu și Ion Ancestin la baza organizării acestui nou teatru și totuși ar fi girul care să stabilească pe deplin temeiul succesului, dar mai sunt și alții cari să adaoge la munca celor doi, prețul unei colaborări cu împărțirea dreaptă a meritului.

E ceeace minunea unei uniri sincere o va face...

SĂRBĂTORIRILE...

Am dori să fim înțeleși: nu suntem contra lor, dar le-am vrea cel puțin amânate pentru timpuri când să însemneze cu adevărat fastul cuvenit unei sărbătoriri.

Ceeace am văzut în ultimul timp, ne-a înduioșat. Socotim pe cei cari sunt sărbătoriți, la valoarea unei activități artistice care să însemneze mai mult de cât matinceuri cari să nu aducă aproape pe nimeni.

AFIȘ...

Anunțăm azi pe noii membri admiși în Societatea autorilor dramatici români, de adunarea generală anuală care s'a ținut Duminică, 6 c.

In ordinea voturilor obținute, au fost admiși d-nii: Soare Z. Soare, colonel Ionescu Morel, Mincu Lehliu, Athanasie Mitric, Dem. Psatta și V. Vasilache.

Ședința a fost prezidată de d. N. Ottescu asistat de d. Aslan, secretar general.

Au fost prezenți d-nii: Dr. V. Voiculescu, Horia Furtună, Victor Ion Popa, N. Kirițescu, Tudor Mușatescu, N. Vlădoianu, Val. Mugur, C. Manolache și alții.

I. M. LEHLIU

Block-notes

■ **GUSTAF GRÜNDGENS, numele singularei personalități din lumea teatrului european, neîndeajuns cunoscut la noi (doar filmul „Friedemann Bach") —imprimă manifestărilor de artă din Germania, un suflu nou, al timpului care fierbe, și care-și răsfrânge până în cele mai refractare teatre academice de pretutindeni, potențialitatea vizionară a alesului, crescută în pas cu lumea care renaște pe frontul sângelui.**

Pentru realitățile închegate în

GUSTAV GRÜNDGENS

câteva „puncte de reper" ale teatrului nou, întrezărit și cultivat de inițiatul Gustaf Gründgens, reproducem mai multe rânduri dintr'un catehism actoricesc, iscălit de genialul mim.

„..Teatrul a fost totdeauna oglinda vieții contimporane, nemanifestându-se autonom, ci intim legat de climatul timpului respectiv. Iată de ce lumea artistică a actorului nu poate să fie judecată niciodată după criteriul valorilor absolute, ci în raport cu lumea reală și spirituală în care trăiește".

„Poate că viitorul teatru european — care va fi un teatru al formei ! — ne va desvălui actori cu totul noui; poate că teatrele însăși, în care se vor reprezenta operele timpului, vor fi construite cu totul altfel decât cele de astăzi. In orice caz lumea artistică a actorului se va schimba nu mai puțin decât s'a schimbat lumea în care trăiește". **(N. N. Sublinierea e a noastră).**

Fie ca rândurile de mai sus și îndeosebi: ...lumea artistică a actorului se va schimba nu mai puțin decât s'a schimbat lumea în care trăiește", să chezășuiască această întoarcere a artistului la uneltele lui adevărate, la uneltele vremilor care-l cresc.

■ *„MĂRTURISESC că m'au amuzat teribil exercițiile de tehnică regizorală..." — declară într'un interview acordat unui săptămânal de artă, un nou autor dramatic, descoperit de către Comitetul de lectură al primei noastre scene. E vorba de d. Mircea Ștefan Cioroiu, căpitan aviator și dramaturg.*

Pe lângă necontrolata efuziune în verbalism, „..ne-a amuzat teribil" — ca să fim în nota interview-atului ! — ingenuitatea mărturisirii de mai sus, care a fost aruncată în coșul cu metafore în „materie de tehnică teatrală", așijderi unui „picaj" executat la masa de lucru, de unul din mulții spectatori ai jurnalelor cinematografice...

...Ingenuitatea ar fi de partea noastră și d. căpitan aviator Mircea Ștefan Cioroiu, ar zâmbi

Dece să nu mărturisim (și noi) că ne-am amuzat teribil... citindu-i exercițiile de tehnică.., hai să-i spunem: întru cele sfinte ale interview-ului !

■ NE-AU INDUIOȘAT nespus de mult toate cronicele pe marginea celor două spectacole din opera dramaturgului irlandez Eugene O'Neill. Nu de altceva, dar pe lângă superficiala cunoaștere a marelui O'Neill, nici măcar unul din cei doi inițiați (Dragoș Protopopescu și Petru Comarnescu) nu s'a grăbit să fixeze coordonatele de interpretare a unui text atât de dificil cum e cel al pieselor autorului despre care discutăm.

Situarea celor două piese: „Dincolo de zare" și „Anna Christie", în ciclul dramelor marine, specificitate oneilliană, — trasarea vecinătăților de inspirație (Maeterlinck, Sygne și poetica lui Whitman) desvăluim, poate, posibilitățile unei interpretări în granițele spiritului lui O'Neill.

Care ar fi caracterul artei lui Eugene O'Neill?

Dăm aici cuvântul criticului american, Barrett H. Clark, care ne „servește" răspunsul, închegat într'o observație: „Din treizeci și cinci de piese de teatru pe care le-am văzut sau citit, doar în cinci din ele nu e un omor, un asasinat, o sinucidere sau un caz de nebunie. In celelalte am totalizat: șase sinucideri consumate și o încercare de sinucidere, zece asasini, nouăsprezece morți, aproape toate violente și șase cazuri de nebunie".

Lăsăm fiecărui lector libertatea de a-și completa pe acest fir — după vizionarea susnumitelor piese — adevărul asupra cazuisticei lui O'Neill.

■ *NICOLAE MASSIM, tânărul regisor a cărui activitate se desfășoară de câțiva ani, dela Teatrul Municipal, la Teatrul Național din Iași și în această stagiune la Naționalul Craiovei, ne dovedește cu fiecare piesă nouă pusă în scenă, că d-sa își cinstește generația din care face parte ,tocmai prin acel „a avea ceva de spus", în arta pe care o săvârșește: regia.*

Ce ne place la Nicolae Massim este complexul directorial pe care îl stăpânește: regisor și decorator.

De aceea nu ne-a mirat succesul pe care l-a avut „Meșterul Manole" de Lucian Blaga, pe o scenă de provincie. Așa cum a fost montată în stilizare de alb și negru — marcând lupta între magie și credință — grupări plastice care dădeau posibilități de înțelegere prin sensibilizarea poeticului, prin efecte specifice scenei, — descoperea spectatorului o operă de căpătâiu a lui Blaga, într'o viziune care servea spectacular textul mitic.

De Nicolae Massim avem nevoie ! „A avea ceva de spus" — într'alt climat artistic — ar însemna desvăluirea unor adevăruri pe care nu le întâlnim pe toate drumurile.

Sunt adevărurile artei lui Nicolae Massim !

■ **DE UN AN de zile, pe scena Naționalului, n'am mai întâlnit tinerețea cu har a lui** Ion Ilie Ion, **unul din cei mai înzestrați actori ai generației care își spune cuvântul astăzi în teatrul românesc.**

Ni s'a spus: își face armata !

Ca în nici o altă „meserie", în teatru, absența după un contact cu publicul, înseamnă moarte.

Intoarcerea actorului Ion Ilie Ion, îi cere omului inima bună de a reîncepe de-acolo de unde a plecat ! Inapoi cu nu știu câți ani. Inapoi la a-b-c-ul artei dramatice !

E sfâșietor de trist și spectatorul e om rău: „Ce mai caută și ăsta?"

Păcat de Ion Ilie Ion !

Păcat de atâți Ioni Ili Ioni ai teatrului românesc.

TUDOR NICOLAI AMARU

Șezătorile A. C. T.

Un fenomen demn de luat în seamă s'a întâmplat cu publicul nostru de conferințe, în decursul ultimilor doi-trei ani. In genere, destul de refractar cu acest mod de-a lua contact cu mandatarii artei, într'o vreme când aparatul de radio îl poate scuti de oboseala drumului și vecinătăți nedorite, acest public și-a schimbat mentalitatea deplasându-se fără ezitare și acceptând să stea liniștit două ore, cât ține expunerea orală, completată adesea cu muzică.

Această pornire a folosit-o din plin A. C. T.-ul atunci când a organizat ciclul de conferințe cu subiectul „Procesul creației artistice". Cu rari excepții, vorbitorii, aleși dintre cei mai de seamă scriitori, au adus prețioase contribuții la o viitoare cercetare asupra istoriei literaturii noastre contemporane.

In punerea la punct a programelor, numele d-lui prof. Dan Smântânescu trebue menționat la loc de frunte.

ECRAN

REGAL: Nota zero la purtare

Oaspetele cinematografului „Regal" e mult mai mai moroos, Vittorio de Sica fiind actor și mai cu seamă regizor. El a profitat de „Nota zero la purtare" pentru a se integra într'un ansamblu armonios: Vera Bergman, Roberto Villa, Carla del Poggio, Armando Migliari și alte nume cântătoare și încântătoare care de mai care. Și aici, tendințele de neapărată proslăvire a femeii tinere dar muncitoare și modestă, căreia i se răsplătește după fapte, dirijează totul; însă acest „tot" se petrece simplu, viou, estetic, real și foarte puțin pus pe note. E vorba despre o elevă care, întocmai ca odinioară, cetățeanul nostru turmentat, găsește o scrisoare și anume smrisoarea tinerei și drăguței profesoare de corespondență comercială, adresată pur sentimental și literar unui substantiv propriu întrebuințat de ani și ani (preț de două generații) în stilul epistolar didactic al elevilor școalei comerciale.

Scrisoare găsită și... neiscălită e pusă la cutie de o altă elevă, ajunge la destinație, tânărul — miliardar și el, căci în definitiv acesta este „făt-frumosul" contimporan — ia avionul (nici nu s'ar fi putut altfel) și fără nici-un accident (sic!) coboară, dela Viena, în cancelaria institutului de fete, ca după mostime investigații la care îi ajută și un verișor, descopere cine ar fi trebuit să iscălească...

anonima, valsează câteva minute cu aceasta și o răpește de nevastă, spre fericirea tuturor. Paralel, verișorul se însoară cu eleva care, pentru și salva profesoara din furia mumiilor cancelariei, declarase că ea săvârșise „crima" de a-i scrie domnului vienez dar de fapt și de drept italian... și gata.

Distractivă, antrenantă, dar nelacrimogenă, realizarea lui Vittorio de Sica improvizează o recreație dintre cele mai satisfăcătoare, ceeace din când în când e nu numai binevenit dar necesar.

COCA FARAGO

MEMENTO CINEMATOGRAFE

SCALA: Sbuciumul unei vieți și jurnal nou de război

REGAL: Macario Cow-Boy și jurnal

VICTORIA: Femeia îndărătnică și jurnal

ELISEE: Ultimul spectacol și jurnal

VOLTA-BUZEȘTI: Romanul unui tânăr sărac, jurnal și trupa de reviste

ROMA: Comedia dragostei și jurnal de război nr. 66

CARMEN SYLVA: Premiant în căsnicie, jurnal și trupa de reviste.

CU Cluj / Central University Library Cluj

Astrologie

Tu cea de eri, de astăzi și de mâne,
De ce vârtejuri siderale ție
Scânteile răscolitoare din
Privirile-ți pe inimă-mi stăpâne ?

Bun zodiac sortit-a să mă'ngâne.
Segetătorul ne-a țintit în plin.
Un milostiv și 'ngemănat destin
Prin succesive vieți o să ne mâne.

De mine însumi dar nu pot să fug.
Și cum în ochii tăi cerescul crug
Și-a reflectat o parte din minune,

Citesc în arzătorul alfabet,
Că sunt al tău, precum e un cărbune
Al focului ce-l mistuie încet..

I. GR. PERIEȚEANU

Amurgul zeilor

Ți-e frică parcă, azi, nălucă,
Tresari la fiecare zvon...
Don-Juan sinistru de carton,
Anii ți-ascunde sub perucă

Și 'ntinerit ca'n alte dăți,
Jură din nou pe spadă...
O altă fată, altă serenadă,
Pe sub balcoane 'n mândrele cetăți.

Dar se 'nspăimântă fără vină!
Pierdută e orice speranță...
Don-Juan pornește 'ntr'o vacanță,
Din care n'o să mai revină...

N. D. MIREA

Vals de Sibelius

Cădea încet o noapte polară ;
Nesfârșită cădea o noapte polară pe clape,
Pe degetele tale tremurătoare
Fluturând în suflet ca niște dulci tentacule.

Chinuitor gamele se sbăteau sub tâmple,
Zăpezile creșteau la geamuri rugătoare,
Dar noaptea era rece și singură
Și tot mai mult cădea în liniștea polară.

Cădea încet o noapte polară
Cu svonuri lungi, ca o revărsare de ape
Pe mâinile tale fluturând albe batiste,
Pe umedele, albastrele pleoape
Nesfârșită cădea, iubito, noaptea polară
Când stelele în preajmă îngenunchiară triste
Și toate febrele din tine se 'nchinară...

N. VERONESCU

Invitație la certitudine

Rugina lichenilor s'a prelins în sânge.
Ce lăcrămi se varsă în alveolele acestui gând !
Ce fum albastru iscă adâncuri fără fund....
Nu mai putem plânge, nu mai putem plânge...

Hai să desgropăm rădăcinile lumii
Și să desfacem somnul din vremuri.
De beția putredelor azururi să nu mai tremuri
Și nici de incerta bucurie coclită a humii.

Să scape 'n vârtejul dintru început gândul.
Să înnoți prin vremea neîntinată de clar și linia distinctă,
Nici un cer, nici un înger să nu ne mai mintă,
Hai să sărutăm în orele de metal, afundul.

OCTAV BOIANGIU

NOTE germane.

MICĂ ANTOLOGIE HÖLDERLINIANĂ
(La 100 de ani dela moartea marelui poet)

1.

SOCRATE ȘI ALCIBIADE

„De ce-l proamărești, Socrate, sfântule, pe tânărul acesta mereu ? Nu cunoști nimic mai mare? De ce privește cu dragoste, ca înspre zei, ochiul tău înspre dânsul ?"

Cine-a gândit lucrul cel mai adânc, iubește ceeace este cel mai viu, înalta virtute o înțelege cine a privit în lume și, deseori, către sfârșit, înțelepții iubesc frumusețea.

2.

CATRE URSITOARE

Numai o singură vară îngăduiți-mi voi puternicelor, și o toamnă, pentru cântec deplin, pentru ca, mai împăcată, inima mea, sătulă de dulcele joc, să moară apoi.

Sufletul căruia nu i s'a dat, în viață, dreptul divin, nu are odihnă nici jos în Orcus; dar dacă mi-a reușit vreodată sfințenia care-mi zace pe inimă, poemul,

Binevenită atunci, tu liniște a lumii umbrelor, sunt mulțumit, chiar dacă nu mă 'nsoțește 'n adâncuri glasul strunelor mele ; odată *trăit-am ca zeii și mai* mult nici nu trebuie.

3.

APUS DE SOARE

Unde ești ? Îmi inserează sufletul îmbătat de bucuria ta; căci chiar acum ascultat-am cum, plin de sunete de aur, tânărul soare, frumosul, își cânta cântecul de seară pe lira cerească ; răsunau jur împrejur codrii și dealurile 'n urmă-i. Dară departe s'a dus, la popoarele pioase cari încă-l cinstesc.

4.

CÂNTECUL DESTINULUI

Voi umblați sus în lumină, pe moale tărâm, fericite ființe cerești ! Vânturi zeești, lucitoare, ușor vă ating, precum ating degetele unei artiste strunele sfinte.

Fără destin, ca un prunc adormit, respiră zeii ; ferit cu neprihană, în mugure smerit le înflorește, veșnic, spiritul și ochii fericiți privesc cu liniștită și eternă limpezime.

Nouă însă ni-i dat să nu ne odihnim în nici un loc, se sting și cad suferitorii oameni aruncați, orbește, dela o oră la alta, ca apa de pe o stâncă pe alta, prin ani și ani către necunosout.

5.

JUMĂTATE A VIEȚII

Cu pere galbene-atârnă și plin de trandafiri sălbateci ținutul peste lac, voi lebede mândre, — și îmbătate de sărutări vă cufundați capetele în apa sfântă și trează.

Vai mie, de unde lua-voiu, când va fi iarnă, florile, de unde lumina soarelui și umbra pământului? Zidurile stau mute și rece, în vânt, fâlfâie steagurile.

6.

VÂRSTĂ A VIEȚII

Voi cetăți ale Eufratului ! Voi uliți ale Palmirei ! Voi păduri de coloane în întinderea pustiei, ce sunteți ? Pe când ați trecut hotarul celor ce trăiesc, v'a luat diademele cerești fumul și focul ; acuma însă stau sub nouri (dintre cari fiecare își au liniștea lui), sub stejari bine zidiți, pe platul căprioarei, și streine îmi par și moarte spiritele celor ce-au fost.

7.

CULESUL MODELOR

Coapte sunt, mulate în foc și gătite roadele și cântărite pe pământ și este o lege ca toate să treacă, asemenea șerpilor, profetic, visând pe culmile cerului. Și multe trebuie duse, ca pe umeri o povară de ruguri. Rele sunt însă cărările. Nedrepte adică, asemeni, cailor, merg elementele prinse și vechile legi ale pământului. Și mereu înspre cele nelegate ne duce un dor. Multe însă trebuie duse. Și e nevoie de credință. Noi însă nu voim să privim înainte și înapoi. Să ne lăsăm legănați ca pe luntrea jucăușă a lacului.

8.

CLIPA

„Dece ești așa de scurtă ? Nu mai iubești ca și atunci, cântecul? Nu ai găsit, tânăr fiind, dară în zilele nădejdii, niciodată sfârșitul în timp ce cântai ?"

Ca și fericirea mea mi-i cântecul. Vreai să te scalzi cu bucurie în flacăra apusului ? S'a dus, și pământul e rece și pasărea nopții îți flutură, neplăcut, pe dinaintea ochiului.

9.

ODATĂ ȘI ACUM

In zilele mai tinere am fost vesel dimineața, seara plângeam; acum când sunt mai bătrân, îmi încep cu îndoieli ziua, dară sfânt și vesel îmi este sfârșitu-i.

10.

SEARA VIEȚII

Gustat-am plăcerile vieții din această lume, orele tinereții s'au scurs, de mult ! de mult !, April și Mai și Iulie-s departe, nu mai sunt nimic, nu mai trăiesc bucuros.

*

Am tradus, în proză, pentru a fi cât mai aproape de text, zece din poemele scurte hölderliniene cele mai frumoase și mai caracteristice. In original ele se intitulează **Sokrates und Alkibiades, An die Parzen, Sonnen untergang, Schicksallied, Hälfte des Lebens, Lebensalter, Erntezeit, Die Kürze, Einst und jetzt** și **Lebensüberdruss.** Ultimul poem datează din epoca târzie a boalei lui **Friedrich Hölderlin.** Le încredințăm cititorilor noștri ca pe un minut de tăcere și reculegere întru marele vis care l-a frânt pe acest unic și neîntinat cântăreț al idealurilor umane.

TRAIAN CHELARIU

Vers trist...

(SUPLICIA, III 17—IV 11)

Mai ți-s eu dragă, bolnav când
Mi-e trupul, greu, iubite,
Și credincios același gând
De dragoste-ți port ? Uite,

N'aș vrea să-mi birui cu alt rost
Durerea ce mă pierde,
Decât de-aș ști că vrei și tu
Iubirea-ți mă desmierde...

Dar zadarnic umblă gândul
Să te cheme, iar să-mi vii...
Numai tu, iubite, numai
Tu durerea nu mi-o știi....

In românește de
NICOLAE PREDESCU

File

Spații deschise'n calendar...
In timpul unei file aceleași nuanțe, iar...
Freamăt de îndoieli în vârf de biruință.
Fericiri? Buhe în aurori, e cu putință.

Se înnalță o durere și se sting în idei, vitralii
In păreri și alegorii hibrii să te afli.
Arde lampa — garoafă — ce oră oare să fie?
In mulțumiri germinează o ceață reverie.

DUMITRU COSMA

Destin

Creștem sub soare, sub lună, sub zi,
ca arborii din pâinea pământului bogată,
peste coline vremelnic suind
cu tristă stea pe inimi tatuată.

Sburăm de-asupra codrilor în flăcări
arzându-ne aripile și căzând cu miile
lângă țările de unde am plecat
și unde ne-au rămas elegiile.

Pare-ne rău că nu ne-a ajuns
aromitorul duh al minunii
trecând mângâietor peste inimi
ca surâsul din vadurile lunii.

Ci am rămas acoperiți de vânturi,
de dorul, veșnic foc ce ne pătrunse,
oșteni visând mereu ținuturi alte,
cu fruntea înspre glorii neajunse.

Frunzelor, frunzelor suntem asemeni —
fumul mâinilor ni se ridică în sus
dar obosiți de cărți și de vise
cădem cu obrazul spre-apus.

GEORGE POPA

NOTE românești

EPOCILE PATIMIRILOR

adâncesc prieteniile și urile și duc, deseori, la neînțelegeri dureroase.

Ce a fost oare cu mai multă limpezime recunoscut decât primatul valorilor estetice în domeniul artei, întâitatea valorilor etice în cel al moralei și primordialitatea imperativelor etnice în planul intereselor superioare ale neamului? Și, totuși, asistăm, din când în când, la dispute de pe urma cărora, departe de a lămuri cele ce au mai rămas să fie lămurite, ne alegem cu o serie de confuzii apărate cu prea suspectă îndărătnicie.

Cum, în cazul încăpățânărilor pe poziții adverse, adevărul nu este al nici uneia dintre partide, am putea, foarte comod, susține că singura salvare e întoarcerea la calea de mijloc.

In literatură însă, — căci în notele acestea ne gândim la ea, — nici o lozincă nu este mai periculoasă decât recomandarea drumului mijlociu. Se cuvine, totuși, să mărturisim un crez. Nu de circumscetanță și nici pentru a fi pe placul sau neplacul cuiva.

Și crezul nostru e acesta:

Acordăm valoare literară pozitivă numai operelor realizate estetic. Credem însă că esteticul, (ca de altfel și eticul), fiind estetic, (sau etic), numai în funcție de anumite realități și mentalități variabile în decursul vieții popoarelor, nu poate fi prezentă în formă absolut pură. Puritățile absolute rămân, în cuprinsul operelor literare cel puțin, numai niște necesare dar niciodată realizabile postulate, iar aceasta fiindcă limba, materialul „brut" al acestor opere, angajează toate eșourile ființei noastre și nu se mărginește la vrăjiri prin intermediul unui singur simț. Cărțile autorilor atinși de estetism pur sunt ca și îngerii: strălucite și reci, unice și sterile. Nu au nimic din glasul de tunet al divinității tutelare și mântuitoare și nimic din palpitul bogat în nuanțate bucurii și temeri ale inimii omenești. Aceste cărți îndeplinesc însă rolul pietrelor indicatoare și al stâlpilor dela marginea prăpastiei. Ele apar numai acolo unde sunt posibile rătăcirile și prăbușirile, căci ele se numesc limite ale gustului și nicidecum gustul însuși.

In ceeace privește moralitatea operelor estetice, (literare în cazul nostru), credem că, pentru omul matur și nepsihopat, nu poate exista operă literară, — adică operă valabilă esteticește, — imorală. Esteticul și imoralul se exclud în așa măsură încât numai operele „literare" proaste sunt imorale, căci esteticul, ca și eticul înseamnă nivel elevat și echilibrat.

Mai complex este raportul dintre estetic și etnic. Cine cunoaște cât de cât literatura universală, își dă fără greutate seama că într'un fel îl impresionează cartea reprezentativă pentru spiritul scandinav sau slav și într'alt fel cartea reprezentativă pentru spiritul latin Ba mai mult, între popoare există deosebiri de structură psihică ce nu se lasă învinse și nici neglijate. Dacă un român s'ar decide să scrie cărți pe gustul unui suedez, el nu ar putea-o face decât integrându-se în acest gust, — caz în care ar înceta să mai fie scriitor reprezentativ român. Arta literară are deci și înrădăcinări etnice foarte solide. Inseamnă oare aceasta că e românească numai cultivarea literară a pitorescului care ne deosebește de neromâni? Cine înțelege atâta din literatură, înțelege puțin, căci cultivarea pitorescului și particularului nu-i deschide nici măcar orizonturile minime dela cari cerul merită să fie numit cer și cultura cultură. Pitorescul și particularul nu epuizează aspectele caracteristice unui neam și nu pot fi date drept reprezentative pentru el. Reprezentativă, în plan literar, este numai ființa lui totală exprimată integral într'o operă valabilă în raport cu marile postulate estetice ale vremii.

Din acest punct de vedere credem că literatura socială, politică, moralizatoare, didactică sau pur distractivă e românească odată ce e scrisă de români nedeviați dela structura spiritului românesc și literatură cât timp se situează pe un plan esteticește considerabil.

Toate celelalte sunt altceva.

CASA ȘCOALELOR

a tipărit, „un an dela moartea poetului (15 Martie 1942)" o masivă carte de VERSURI ALESE din opera lui V. DEMETRIUS. Găsim poezii din volumele **Versuri** (Buzău 1901), **Trepte rupte** (1906), **Sonete** (1910), **Canarul Mizantropului** (1916), premiat de Academia Română), **Fecioarele (1925)** și **Cocorii** (1941, premiat de S. S. R.)

Gestul **Casei Școalelor** nu este numai pios, ci și pilduitor. In vreme ce uzinele de confecționare a cărți, lansează, cu nemiluita, traduceri și romane de consum în massă, vizând numai beneficiul monetar și rareori, dar și atunci din întâmplare, calitatea, **Casa Școalelor**, alături de **Fundația Regală**, editează și VERSURI. Da, versuri! Iată că locul poeziei, ca și al credincioșilor și al cerșitorilor, a rămas tot pe lângă sanctuarii.

TRANSCRIEM

din Canarul Mizantropului, *aceste* douăsprezece versuri ale *lui* V. Demetrius:

„Inchideți visătorii, în temniți ferecate,—
Să nu ne mai oprească din drum înșelătoarea
Poveste cu vedenii și vorbe colorate, —
Ei n'au adus pe lume nici cântecul, nici floarea !

Semănătorul harnic aude'n zorii zilei
Și vede ciocârlia nălțându-se în aer,
In cadru, vânătorul, asemenea reptilei
Când se strecoară, — ascultă privighetori și vaier.

Și cântecul și floarea sunt răsipte 'n lume,
Iar omul le cunoaște și fără tălmăcire,
Inchideți negustorii de note și parfume
Cât timp sunt robi netrebnici visând la stăpânire !"

„NOI, DELA INFANTERIE"

se intitulează „poemele de pe front" **ale d-lui** Petre Paulescu **(Deva 1943, Librăria și tipografia românească). Cele treizeci și cinci de piese lirice, scrise la Sevastopol, Kerci, Nicolaev, Orhei, M-rea Putna, Dalnic, în Stepa Nogaică, la Stalingrad, la Cotul Donului, Djantora, Odesa. Starykrim, Djankoi, Balaklava, Marfovca, Feodosia, Marea de Azov și Kotelnikovo, mărturisesc despre o glorioasă trecere prin lupte a poetului volumelor** Cuib și Sbor **(1937),** Luceferi de **rouă** (1939) și **Fuga în azur** (1940). D. Petre Paulescu **nu reușește, totuși, să găsească accente noi și personale pentru cântarea marelui d-sale drum de ostaș. Ca și a celor foarte mulți, poezia d-sale, corectă și sonoră, cade'n clișeu când abordează războiul. Nu afirmăm că ar fi rea această poezie. Versurile: „Mărșăluim, mărășăluim, D'n Bucovina până'n Crim., Ne ard sub tălpi pământurile. Și'n suflet ne bat vânturile", sunt suficient de sugestive. Dar le-ar fi putut iscăli nu numai d.** Petre Paulescu.

Cartea d-sale e, totuși, un document în plus pentru lirica actuală de războiu, lirică pe care profesând-o, se situează pe aceiaș linie, nu numai d. Paulescu, ci și cântăreți ca Virgil Carianopol, Teofil Lianu și alții

Iată un fragment de mostră:

„Noi, dela infanterie

Sfințim orice mizerie;
Prin clime aspre de văpae;
Pe jos, prin vânturi și prin ger.
Prin arșiți vinete de fier;
Pe jos, în marșuri lungi de noapte.
Prin zile de Cuptor, răscoapte,
Luăm în piepturi orizonturi
Să spargem betonate fronturi"..

V. JELERU

Cronica plastică

Analize și cercetări plastice în ultimele expoziții

Dorind a fi de folos la timp camarazilor noștri expozanți, publicând cronica înnaintea închiderii expoziției, suntem nevoiți uneori, să trecem mai repede decât ne este îngăduit peste lucrările expuse. De aceea și pentrucă dela un timp încoace, expozantul aduce în cursul expunerii (fie că s'a socotit prost reprezentat, fie pentru alte motive) lucrări noi, *demne de semnalat*, revenim asupra expoziției vizitate, cercând o mai nouă analiză a lucrărilor, bucuroși fiind că unele păreri defavorabile ni se schimbă în bine, nicidecum dovedindu-ne *„bârfitori de meserie"* așa cum ne socotesc unii din rea voință sau veninoasă și gratuită imputare.

Noi știm bine și *avem dovezi* de încrederea arătată nouă de camarazii noștri. Ei sunt convinși că nici un cronicar plastic — fie el cât de savant, cât de superior nouă — nu le poartă un interes mai loial, mai cinstit și mai plin de dragoste ca noi, dela cea mai umilă, până la cea mai realizată pânză, *indiferent de gen, de stil,* sau *de persoană;* chiar atunci când ne permitem, cu câte menajamente, reticențe și rețineri, să le arătăm unele lipsuri !...

Unul din expozanții despre care la Salon am fi voit să vorbim și ne-a scăpat este *Grigore Gr. Spirescu* un nume nou, care se impune cu natura moartă *Flori de cais.* Cu toate că de mici dimensiuni, e franc colorată, netributară nici unui grangure al paletei, dovedind o tehnică bine susținută, care nouă cel mult ne-a amintit, a nu se confunda cu „influențat" sau „copiat", tehnica *Suzanmei Valadon,* puternicul temperament femenin francez (mie îmi pare, singurul având afinități cu pictorii noștri).

O pictoră care ne-a descumpănit privindu-i lucrările este *Coletta Paraschivescu.* Această nouă venită pe ecranul picturii, al cărei debut plin de merit l-am semnalat anul trecut, ni s'a arătat de atunci sub două aspecte total diferite unul de altul, la rândul lor opuse celui de anul trecut. D-sa este neîndoios una din pictoriițele demne de remarcat, între atâtea colege care pictează și care de ce să nu o recunoaștem — mai toate cu talent — ne întrebăm care este cauza acestor aspecte atât de diferite ?...

Suntem partizanii reînoirii, apreciem varietatea, o socotim esențială în artă, dar d-na *Colette Bosnief-Paraschivescu* nu a avut nici măcar timpul să-și impue lucrările și a și apărut într'altă ipostază. Nudul dela Salon, privit cu deamănuntul, e plin de calități, colorat frumos și bine compus și cu toate acestea întregul nu se ține. Petele luminoase sunt uniforme. De aceiași dimensiune sunt toate. Nu ne-a scăpat cultura plastică a d-nei *Colette,* e în acel nud foarte perceptibilă, palpabilă am spune. Lăsând reminiscențele, nu ar putea d-sa, cu darurile care incontestabil le are, să-și strângă resursele mănunchiu, obligându-se să privească deocamdată într'o direcție, *ori care ar fi,* chiar cu riscurile de a pierde aportul „Școalei din Paris" ?!..

Ii trebue tărie, concentrare și constrângere. Sunt sigură că i le poate dezvălui eul său lăuntric.

Reintrând la *„Prometeu"* am găsit întregul ansamblu al lucrărilor și mai interesant decât pân'acum. Sunt două noui pictorițe tinere, una este soția lui *Alexandru Istrati, Natalia Dumitrescu,* al cărei peisaj — care nu bate la ochi — e bine echilibrat, în tonuri calde. Văd pentru prima oară în lucrările d-nei o simțire neîmpărtășită cu a soțului, o *simțire proprie* și'n pânza d-sale valori mai observate decât în pânza lui *A. Istrati.* Subiectul d-lui *Istrati* extrem de apropiat, de pregnant, are contraste prea tari de valori, între peretele prea alb și biserica prea închisă. Albul sau mai bine zis deschisul întregului perete ocupă un loc prea mare, drept în centrul tabloului. Suprafața aceasta goală privește spre noi, netedă; am voi ceva pe dânsa, să-i varieze uniformitatea... fie pom, cracă, pasăre, fereastră, orice.

Natura se prezintă totdeauna necompusă, mâna omului o transformă ,îi adaugă, pentru binele artei.

Un peisaj neașteptat în delicatețea griurilor și a colorilor îl are a doua pictoriță despre care vorbeam, *Lucia Vasiliu.* Un peisaj caracteristic de periferie bucureșteană cu bisericuța în profil cu 2 turle. Păcat de primul plan, cam neglijat. E vădit cum nu numai doamna, dar o sumedenie de pictori la noi trec peste primul plan într'un tablou cu ușurință. Gardul cenușiu aduce cu cerul. In tabloul d-nei Vasiliu se vădește un temperament nu destul de ferm încă, dar cu frumoase posibilități.

Reîntoarcerea la expoziția peisajului își are recompensa ei prin cele două noi bucăți aduce de *Ion Vlasiu* și de *Miron Constantinescu. Ion Vlasiu* face tot posibilul să ne încânte, întrebuințează tot felul de ghiduții fermecătoare; văzând că sumbrul peisaj nu i-a adus sufragiile unanime, ne-a agățat repede un tablou mic, dar primăvăratec, pictat cu un verde alburiu de cel mai mătăsos efect. Contrastând cu moliciunile calde ale *Magdalenei Rădulescu,* părând de data asta, puțin cam deslănate, *Vlasiu* numai cu „aluzia" la un cioban cu câțiva miei la iarbă ne-a înduioșat; în timp ce *Miron Constantinescu* cu o orchestră colorată savuros în brunuri, roșuri și verzuri ne-a înfățișat un peisaj acuarelat cu dibăcie.

Maestrul *Pallady,* desigur ca să contrazică aserțiunile noastre din cronica trecută, ne-a adus două bucăți noi, de data aceasta pline de sevă. Expoziția florilor o stăpânește iar, reușind prin acel acord de rar rafinament, între liliachiu verde și alb *„să nu ne mai sature privirea"*... Vrăjitorul, când se va mai decide oare să mai privească și în jurul său, sau pe fereastră, sau de pildă în Cișmigiul încărcat de roze ?

Noroc că nu citește cronici plastice, că ne-ar fulgera; să avem îndrăsneala să-i indicăm, să-i sugerăm subiecte de inspirație ?!

Ni s'a adus reproșuri pentrucă n'am vorbit de *Ștefan Dimitrescu.* Zece ani de la moartea sa. Dar așteptăm o expoziție ca să-l judecăm. Ceea ce ni s'a înfățișat cu pioasă mână la Cămin nu dovedește nimic, ierte-ni-se că o spunem. I-am consacrat anul trecut o întreagă cronică, așteptăm expoziția.

LUCIA DEM. BĂLĂCESCU

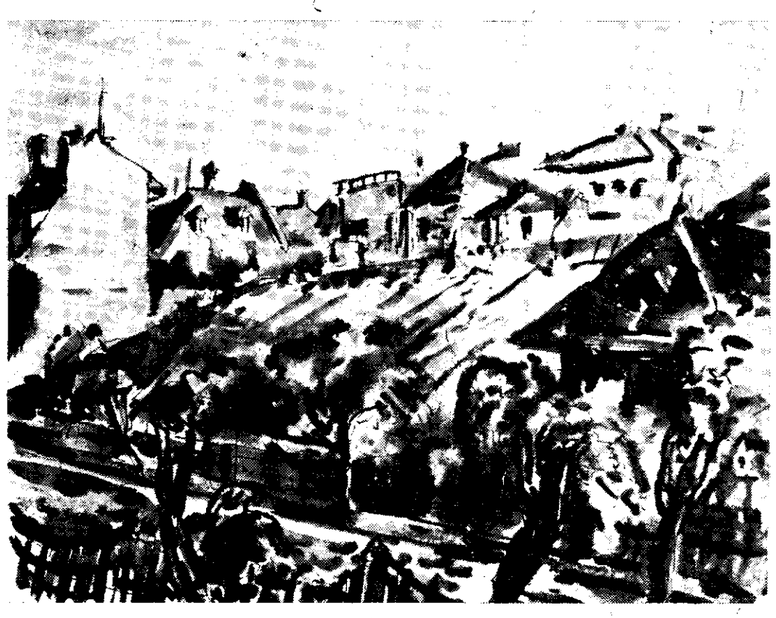

MIRON CONSTANTINESCU — Peisaj

UCluj / Central University Library

VASILE GOLDIŞ, teoretician al solidarităţii naţionale

Străduinţele lui de după unire. Corespondenţa cu poeţii ţărani

de GABRIEL ŢEPELEA

Generaţia care a prefaţat actul Unirii, nu s'a bucurat încă de atenţia cuvenită a istoriei. Această constatare nu este numai a noastră ci şi a oamenilor de specialitate, a istoricilor.

Astfel, în broşura despre Vasile Goldiş, d. Silviu Dragomir, scrie:

„Socot că a sosit timpul să încercăm şi noi a da epocei care a realizat Unirea, documentaţia necesară... Nici memorii nu avem care să ne descopere cel puţin gândurile intime, nădejdile, ambiţiile sau chiar intrigile mărunte ale generaţiei care pleacă dintre noi, odată cu dispariţia figurilor mari de vieţi româneşti din Ardeal. Istoricul a cărui perspectivă se tot lărgeşte va trebui să facă tuturor, rând pe rând dreptate, restabilind adevărul, aşezând pe fiecare la locul ce i se cuvine şi fixând meritele după măsura care singura rămâne neschimbată în scurgerea vremii...".

Nu intră în competinţa noastră de a fixa rolul politic al lui Vasile Goldiş, — aprig şi luminat luptător pentru cauza Unirii, — alţii mai documentaţi o vor face la timp potrivit. Ceeace ne ispiteşte însă este Vasile Goldiş intim, V. G. îndrumătorul cultural după Unire.

Spectacolul politicii de după răsboiu îl mâhneşte. Altceva visase omul familiarizat cu clasicismul: o altă ţinută, o altă ordine morală. Ceeace vede în jurul său, ambiţiile, certurile mărunte, nu duc decât la ură şi desbinare. Ori, ideea centrală în tot ceeace a scris el este **Unirea.**

In 1886, V. Goldiş se ridică împotriva certurilor personale: „Rău facem cu toţii când ne înstreinăm unii de alţii prin urîte certuri personale. Daţi drumul şi la hoţii din temniţi căci avem lipsă de ei în lupta groaznică ce ne-o oferă duşmanii puternici ai naţionalităţii noastre şi ai limbi noastre materne.

Lupta cu dreptul în mână şi cu provocarea la simţul de dreptate a încetat. Deacum începe lupta cu arma şi cu pumnul".

In 1886, naţiunea română se găsea angajată în lupta pentru existenţă împotriva duşmanilor seculari cari căutau să o absoarbă în massa streinismului. V. Goldiş le cunoaşte armele şi face apel la Unire.

Ce s'a întâmplat după Unire o ştim cu toţii. Luptătorii pentru această mare cauză era firesc să fie cei mai înstristaţi de spectacolul ce li se oferea. Vasile Goldiş scrie în 1925:

„Scăpaţi din jugul sclaviei ne-am repezit asupra posibilităţilor de afirmare individuală excesivă. Ne-am destrămat în clase, tagme, profesii, partide, coterii. Am început să pierdem simţul solidarităţii neamului, să dispreţuim trecutul şi să neglijăm viitorul". (Discursuri, pag. 117).

In 1927, la adunarea generală a Asociaţiunii Astra, Vasile Goldiş, relevă iarăşi pericolul desbinărilor:

„Ne-am unit politiceşte — spune el — şi suntem pe cale de a ne destrăma sufleteşte... Toate categoriile sociale s'au separat, se privesc cu duşmănie. Apostolii de odinioară ai solidarităţii noastre s'au rărit. Preoţimea într'o parte, divizată şi ea în două tabere ostile. Învăţătorimea în altă parte parcă se dispreţuiesc, iar restul de intelectuali privesc la toate impasibili". (Op. cit. pag. 137)

Mobilul acţiunilor româneşti dinainte de răsboiu era acela: pretutindeni: interesul colectivităţii naţionale, Unirea. După măreţul act dela Alba-Iulia însă, fiecare vrea să se „lustruiască" în fruntea unei societăţi culturale. Nu mai primează munca, dragostea de colectivitate ci şefia.

Sunt prea multe societăţi culturale, prea mulţi culturalizatori cari duc o acţiune incoherentă, prea mulţi apostoli, — exclamă cu orice ocazie Vasile Goldiş. Dacă urmăresc cu toţii numai binele naţiunii, de ce nu s'ar uni, de ce nu şi-ar întinde mâna?

Dar harnicii propagatori culturali urmăresc altceva: micul lor interes personal, un salt spre primele locuri ale vieţii publice. Societăţile culturale cari pe vremuri aveau măreaţa misiune a solidarizării sufletelor, nu sunt decât o oarecare trambulină la îndemâna oricui.

Intr'un singur sat se duc câte 7 acţiuni pentru acelaş scop — constată cu amărăciune Vasile Goldiş. Gruparea ortodoxă de-oparte, cea unită de alta, Liga culturală şi organizaţiile politice la fel, nu mai pridideşc de dragul ridicării culturale a unui singur sat.

„In loc să clădim cu puteri unite — se plânge V. Goldiş, — parcul luminos al culturii, fiecare îşi creşte separat cultura lui şi se crede minunat. Această nebunească **pulverizare** a energiilor, face aproape imposibilă orice încercare de refacere a sufletului naţional".

Care este soluţia lui Vasile Goldiş în faţa acestei deprimante pulverizări a energiilor româneşti?

Inglobarea tuturor acţiunilor culturale în Asociaţiunea Astra, refacerea unităţii sufleteşti.

— „Nevoia unei instituţii ca Astra se simte mai mult ca oricând. Dacă a fost vreodată nevoie de o instituţie care să strângă rândurile, este acum. Această năvală a egoismului brutal, trebuieşte oprită cu orice preţ".

Astra va trebui să reîntroducă **cultul solidarităţii naţionale.** Tot ce s'a înfăptuit în lume ,s'a înfăptuit prin sentimentul miraculos al ,solidarităţii. Dăinuirea, progresul şi gloria naţiunilor sunt chezăşuite de soldaritate.

„In focul acestui sentiment al solidarităţii, se vor topi pasiunile mărunte, — scrie V. Goldiş — se vor surpa îngrădirile veninoase cari ne despart. Prezentul va dispare şi vom privi viitorul, pe care numai împreună ştiindu-ne, simţindu-ne fraţi şi iubindu-ne unii pe alţii, îl vom zidi măreţ şi fericit nepoţilor şi strănepoţilor noştri, naţiunii noastre româneşti".

In „Astra", V. Goldiş nu vede o societate culturală oarecare cu o misiune limitată. Astra e pentru dânsul o şcoală a naţiunii. Numai printr'o hotărîtă educaţie culturală, naţiunea poate ieşi la liman, dihornia, ura, pot fi risipite.

Marele rău de care suferă lumea este egoismul, utilitarismul, spune V. Goldiş. In egoismul său omul caută să acapareze totul. Tendinţa de îmbogăţire, spiritul plutocratic — roade învederate ale egoismului — au săpat mormântul Romei, sunt cauza disoluţiei sociale.

La început civilizaţia era ameninţată de barbarii din afară, acum ea este ameninţată de cei dinăuntru. Setea de îmbogăţire a unora aduce cu sine nemulţumiri în sânul claselor sociale, nedreptăţi, frământări. Ori neamul nostru are nevoie de puternică consolidare internă şi nu de frământări. Aceasta nu se poate obţine decât prin abandonarea concepţiilor materialiste. Primul obiectiv în lupta Astrei, va fi deci o nouă concepţie în viaţa naţiunii:

„Mai presus de toate Asoc. are să rămână credincioasă tradiţieii sale de a fi templul solidarizării sufletelor româneşti. Ea va oferi posibilitatea **de a se întâlni pe acelaş teren într'o comună bunăvoinţă toţi Românii, de orice condiţii sociale.** Ea va creia conştiinţa comună românească şi va face astfel adevărata educaţiune socială. Ea va nimici concepţia materialistă rău înţeleasă şi credinţa mincinoasă că singurul instrument al progresului omenesc ar fi concurenţa prin nimic limitată a luptei pentru existenţă. Există o altă putere propulsivă progresului, „emulaţiunea în munca socială pentru ajungerea unui scop comun".

Iată deci definitiv rostul Astrei după V. G.: răspândirea unei alte concepţii de viaţă în rândurile poporului, colaborarea dintre toate clasele sociale, creiarea unei conştiinţe comune şi prin acestea a unei mari solidarităţi naţionale.

Concepţiile lui Vasile Goldiş sunt aceela ale unui bun creştin: prin dreptate la solidaritate, progres, pace şi armonie socială.

Principalul obiectiv al Astrei — odată ce-i vedem definite rosturile în mare — este satul românesc. „Astra" trebuie să şteargă urmele trecutului de dominaţie streină, înălţând ţărănimea pe treapta demnităţii şi a bunei stări economice.

Muncitorimea, o clasă nouă ce se formează în sânul poporului românesc, trebuie deasemenea primită şi îndrumată de Asociaţiune.

Un alt obiectiv al Astrei este armonizarea raporturilor dintre cele 2 biserici naţionale. Intre biserica ortodoxă şi cea unită trebuie să existe ca şi sub era dominaţiei streine, deplin acord în munca pentru ridicarea naţiunii. Bisericile au fost în trecut stâlpii de reazim ai Astrei. Ele trebuie să fie şi astăzi în fruntea intelectualităţii româneşti pentru luminarea poporului, pentru unificarea sufletelor.

Peste toate sfâşierile, peste toate ambiţiile, peste micimile prezentului, Vasile Goldiş nu disperează. El ridică steagul încrederii în virtuţile naţiunii noastre şi a misiunii sale creştine:

„In faţa dihorniei ce ne sfâşie, în ciuda indeferentismului ce îngheaţă sufletele, înfruntând mania separatismului care distruge societatea, pe ruinele idealismului ucis de filosofia egoistă a vremii, nu ne dăm robiţi deprimării, ci cu dârză hotărîre vom înălţa tot mai sus şi vom duce la victorie drapelul încrederii naţiunii române în misiunea istorică de apărătoare a civilizaţiei creştine".

Acesta este crezul lui Vasile Goldiş: **crez de luptător.** Pe deasupra vâltorilor politice el a rămas însă în adâncul sufletului său un om al cărţii, cu ajutorul căreia spera să lecuiască marile răni ale naţiunii. Când vedea undeva o mare pasiune pentru carte, sufletul lui cuprins de amărăciunile vieţii publice, tresăria ca în faţa căii mântuitoare a neamului.

Dovadă e corespondenţa lui, dragostea lui pentru poetul ţăran Paul Târbăţiu din Comorîşte, jud. Caraş, în care V. Goldiş vede o parte din comorile sufleteşti ale naţiunii noastre, substratul nobil al unui popor vrednic de o soartă mai bună. Un ţăran care scrie versuri în epoca pasiunilor electorale e o oază de lumină pentru V. Goldiş. Deaceea sufletul lui se deschide în corespondenţa cu poetul plugar. Se îngrozeşte la gândul că şi acest plugar ce şi-a croit un drum propriu în izolarea lui dela sate, — ar putea apuca pe drumul electoralului.

Il sfătueşte deci pe T. Târbăţiu să nu se înscrie în nici un partid politic, nici chiar în acela, din care el, Vasile Goldiş, făcea parte.

In vreme ce toate partidele politice duc o luptă acerbă pentru acapararea puterii, pentru cât mai mulţi prozaliţi, V. Goldiş, omul politic e adumbrit de omul de cultură, sfătuindu-l pe acel fruntaş al satelor bănăţene să rămână în afara luptelor politice. E o atitudine care revarsă multă lumină peste profilul de luptător al lui Vasile Goldiş.

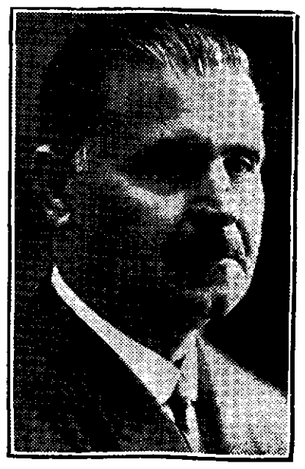

Corespondenţa lui cu poetul ţăran, vorba cumpănită şi dreaptă dela om la om, dela suflet la suflet peste asperităţile treptelor sociale, pun într'o caldă perspectivă personalitatea intimă a vigurosului luptător ardelan. E în acelaş timp şi o fericită ilustrare a tuturor frământărilor lui de după Unire. Iată textul celor 3 scrisori, pe cari le-avem în original dela Paul Târbăţiu:

Scumpul meu prieten,

Te rog să mă ierţi dacă-ţi răspund aşa de târziu la scrisoarea d-tale din 13.IV a. c. atât de cuminte, atât de sinceră şi pentru mine atât de îndatoritoare. Să mă crezi că sunt îmbulzit de atâtea lucruri, că-mi este cu neputinţă să le isprăvesc pe toate la rândul lor, ci trebue să le fac loc după fireasca lor urgenţă.

Am şi eu necazurile mele personale, apoi cele familiare. Sunt un prea modest slujbaş la consistoriul din Arad şi sunt nevoit să rezolv ce mi se dă. obligat să lucrez aici în biroul acesta tocit cel puţin câte şase ceasuri pe zi. Apoi vine Astra, care în timpul din urmă, mi-a dat grozav de mult de furcă. Vei fi citit despre congresul nostru cultural dela Sibiu. Pregătirea lui am făcut-o eu personal, scriind numai scrisori câte 5—10 pe zi. După congres pregătesc tipărirea materialului discutat acolo, iară acum mă copleşesc agendele cu pregătirea Arunării eparhiale (Sinodul dela Arad) care vine tot în sarcina mea.

Te plictisesc cu înşirarea atâtor nimicuri dar vreau însă să mă crezi, că nu am întârziat răspunsul din lipsă de consideraţie pentru D-ta, pe care te socot printre cei mai scumpi amici ai mei.

Acum să revenim la obiect. Te rog să-mi trimiţi mai multe din fragmentele şi minunile de care-mi scrii, să le citesc. Să-mi scrii şi aceea câte coale de tipar ar face volumaşul?

După citirea bucăţilor ce-mi vei trimite voiu căuta vre-un editor. Poate le vom tipări în biblioteca pentru creştini a Episcopiei noastre, ori voiu încerca la tipografia diecezană, poate chiar la Astra. Ştii D-ta bine că stăm rău de tot cu cărţile. Astăzi lumea citeşte numai murdăriile de gazete unde se înjură oamenii ca la uşa cortului.

Editorii se lasă prea de tot, fiindcă-şi tem paralele. E vreme rea, scumpul meu prieten. Cele sufleteşti nu au nicio trecere, ci vulgul aleargă după otrăvitele desfătări ale trupului iar mirosul banului a suprimat pe cel al tămâiei.

Nu vreau să desnădăjduiesc fiindcă e păcat, dar nu cred să ajung eu vremi mai senine, ci voiu muri în acest amurg trist al stricăciunii. Să dea Dumnezeu ca măcar D-ta să ai norocul de a vedea renaşterea virtuţii strămoşeşti la scumpul neam românesc, fiindcă ar fi osândit sărmanul să fie dat şi el pieirii dacă ar înceta să cinstească zeii, la care s'au închinat strămoşii.

Partea din urmă a scrisorii D-tale m'a surprins şi m'a întristat. Vorbeşti de politică. E răul cel mare de care suferă biata ţară. Politica ar fi să fie muncă pentru binele tuturor, pentru binele neamului şi acum pentru binele Ţării fiindcă după ajutorul marelui Dumnezeu, ţara este acum a neamului. Aşa ar fi să fie, aşa ar fi frumos, dar vai, ce scârnăvie e politica din Ţara Românească.

Dragă amice Pevele, fugi de politică, fugi, ca de Satana. Dacă vrei să faci politică alături de mine, s'o faci dar aşa cum o fac eu, să luminăm mulţimea cu adevărat, să-i propovăduim iubirea frăţească, credinţa în Dumnezeu, cinstea, cruţarea, şi să nu aşteptăm de la nimeni nimic pentru aceasta, nici laudă, nici mulţumită, care fel de iarbă nu creşte între oameni: mai vârtos să nu aşteptăm onoruri, posturi, slujbe, bani şi măriri. Să nu aşteptăm nimic dela politică, ci să dăm totul ce avem pentru sărmanii noştri fraţi, pentru mulţimea ce nu are, care rătăceşte în pustietatea sărăciei din pricina puţinătăţii cunoştinţei şi a căderii sale în mocirla leneviei şi a fărădelegilor.

Nu te sfătuesc să te înscrii într'un partid, nici chiar în partidul meu.

Eu mă găsesc în partidul poporului, fiindcă-l ştiu pe generalul Averescu un mare erou, om de omenie, patriot adevărat care numai prin virtuţile sale s'a înălţat de jos, din praf, la cele mai înalte drepte ale societăţii, **dar mulţi din partidul lui sunt asemeni celorlalţi din celelalte partide** şi m'ar durea sufletul să-ţi pierzi iluziile şi să-ţi vezi veştejite nădejdiile. Nu aştepta dela nimeni nimic, numai dela munca Dumitale, dela cinstea Dumitale, dela sufletul Dumitale.

Mai scrie-mi din când în când, fiindcă scrisorile Dumitale sunt pentru mine ca o adiere răscolitoare în năduful ce adeseori mă sufocă în această atmosferă a stricăciunii. Cum aş dori să te cunosc şi personal, să-ţi strâng mâna, să mă uit în ochii Dumitale şi să văd bunătatea.

Poate voiu trece în vara asta şi pe meleagurile Dumitale. Mi-e dor de Banat, de apele lui, de cireşii lui, de pădurea răcoritoare şi de sufletul lui dulce.

Să nu te superi că-ţi trimit aici şi o fotografie, să nu mă uiţi.

Al Dumitale sincer amic,
Vasile Goldiş

Arad, 10/I 1929.

Domnule Târbăţiu,

Am primit cu multă bucurie un exemplar din „Zorile Banatului" nr. 1, anul II, pe luna Ianuarie 1929.

Azi am trimis pe adresa I Stoian în Forotic, jud. Caraş suma de 100 lei ca abonament pe anul 1929.

Mă bucur din tot sufletul văzând doi ţărani români întovărăşindu-se în scopul de a răspândi lumina cunoştinţei, făclia bunelor moravuri, credinţa religioasă, cinstirea tradiţiilor şi mai vârtos cultul muncii, simplitatea vieţii şi cruţarea cuminte, fără de care nu există mulţumire între oameni, nici înălţare pentru naţiuni.

Tot cu poşta de azi am îndrăznit să-ţi trimit, Domnule Târbăţiu, şi un exeplar din volumul care cuprinde modestele mele discursuri rostite cu prilejul unirii noastre cu Ţara-Mamă România, în 1 Decembrie 1918 şi apoi la diferite ocaziuni ca preşedinte al societăţii culturale „Astra" din Sibiu.

Ţi le închin ca prietenească amintire şi te rog să le citeşti cu răgaz şi să vorbeşti mai departe ceeace vei găsi bun în gândurile mele.

Bine faceţi când vă feriţi de politica blestemată, care propovădueşte ura între fraţii aceleaşi naţiuni şi de toţi nemernicii cari prin momeli şi făgăduieli prostesc lumea pentruca să ajungă la puterea lumească, ci mai vârtos rogu-vă să întăriţi credinţa că neamul românesc are divina misiune de a păzi aici la gurile Dunării şi în preajma Mării Negre, geniul latinităţii, care a stăpânit odată lumea prin dreptatea sa şi iar o va stăpâni odată prin iubirea sa de oameni, fiindcă ea, ginta latină cum spune Alexandri, reprezintă Dumnezeirea pe pământ, iar Dumnezeu este iubire.

Primeşte o strângere de mână dela fratele tău

Vasile Goldiş

Arad, 22.I.929

Mult Stimate Domnule Târbăţiu,

Ţin prin aceasta să vă aduc viile mele mulţumiri pentru amabilitatea de a-mi trimite frumoasele D-voastră versuri adresate Vântului. Le-am citit cu adevărată plăcere şi nu ştiu ce să admir mai mult inspiraţia poetică veritabilă ori forma lor drăgălaşe şi limba românească impecabilă şi înflorită. Incă odată mulţumirile mele.

La dorinţa Dumitale cu poşta de azi am trimis la adresa din Comorîşte clişeul de pe o fotografie a mea. Pentru persoana mea nu doresc nicio distincţie. Mă simt chiar jicnit când cineva mă laudă. Fiindcă nu prin cuvinte se pot lăuda oamenii, ci prin faptele lor.

Cu atât mai mult mă înveselеşte însă primisiunea de a face propagandă pentru Asociaţiunea culturală „Astra", care a fost întemeiată de către părinţii noştri mai vârtos pentru luminarea plugarilor români, a satului românesc.

In discursul meu rostit la Adunarea Generală dela Arad în 8 Noembrie 1924 vei găsi satul, adevăratul obiectiv al Asociaţiunii. Am spus atunci, că „Asociaţiunea va înfăşura în haina caldă a iubirii sale şi a părinteşti sale îngrijiri ţărănimea română, dându-şi toată osteneala s'o scoată din bezna pricinuită de nedreptatea vremilor trecute şi de părăginirea păcătoasă a stăpânitorilor ei de pe vremuri, oblindu-i drumul spre progres şi lumină". (Discursuri, pag. 90).

E o muncă uriaşe ce trebuie săvârşită până când plugarul român va fi în stare să pună integral în valoare toate minunatele sale aptitudini şi virtuţi, ce le are dela rasa latină şi dela pământul, pe care s'a încleştat. E adânc dureros, că astăzi încă acest minunat ţăran cade prea uşor jertfă momelilor otrăvite, cari ascund neruşinoase asalturi după procopseală şi este adânc dureros. că nici ruşinea morţilor nu ne-a oprit din acest danţ desmăţat.

Care peşte a refuzat vreodată să înghită fierul fatal ascuns în râmă sau în boţişorul de mămăligă? Atâta vreme, cât popoarele nu va întrece pe peşti în cumintenie, nu se va putea coborî fericirea pe pământ. Fiindcă adevărata pacoste a neamului nostru nu este sărăcia materială, care uşor ar putea să dispară, ci mai vârtos este deficitul lui moral şi acesta nu se poate acoperi cu împrumuturi în streinătate.

Sunt vesel cunoscând că ascultaţi îndemnurile bravului profesor Ilie Rusmir, preşedintele Despărţământului din Oraviţa al Asociaţiunii noastre culturale „Astra", fiindcă cultura numai ne poate scoate la liman. Educaţiunea este pregătirea individului pentru serviciul Comunităţii şi gândul solidarităţii trebuie să pătrundă sufletele tuturor înlocuind dihonia dintre noi, fiindcă la căpătâiul mamei bolnave toţi copiii trebuie să simtă ceeace-i leagă prin naşterea lor şi să lapede dela sine tot ce-i desparte.

Scuză lungime ascrisorii acesteia, dar mi-e drag să stau de vorbă cu asemenea plugar, cum eşi D-ta. Scrisorile mele şi cartea mea le poţi folosi cum vei crede D-ta, că este util pentru binele comun.

Al D-tale stimător şi iubitor prieten

Vasile Goldiş

Astăzi când am cules roadele amare ale concepţiilor materialiste împotriva cărora se ridicase însă din 1924. Goldiş, luptătorul dela Arad ne apare ca un adevărat vizionar. E omul care a luptat din răsputeri pentru cele două uniri: înainte de 1918 pentru unirea politică, iar după încheierea păcii pentru unirea sufletească.

POEME

Drum în vis

O poartă clară s'a deschis:
Pornim în vis...
Privim tărîmul celălalt
Cu cer înalt
Pe care se-adâncesc pleoape
Şi ochi de-azur...
Acum, tărâmu-i mai aproape...
Ce cântec pur!
Un cântec ideal de harfe!
Adie rugerii eşarfe
Să răcorească duhul somnului,
Când aţipeşte Maica Domnului.

Albastra uşe s'a deschis:
Pornim în vis
Pe-aripa care-o să ne poarte...
Pornim spre vis,
Pornim spre moarte!...

Munţii

Sfinţită viaţă au Munţii
Cu piscul spre 'naltul mister,
Cu alba năframă a frunţii,
Cu ochii aproape de cer!...

Când soarele râde 'n poene
Şi pâinea o coace pe-ogoare,
Il mângâie Munţii pe gene
Cu degete fine de boare.

Par Munţii în zare că-s magii,
Slăvindu-şi un nou Zoroastru,
Când noaptea-şi desface desagii
Cu aur, pe drumul albastru.

Acolo, pasc turme de stele
Şi luna-i de-argint, ciobăniţa...
Din vis, cresc balade, şi ele
Pe aripi aduc „Miorița"...

O, Munţii, departe, departe...
Şi totuşi atât de aproape!...
Edenicul pisc e o carte
Cu tainice slove de şoapte...

Iar sufletul nostru nemernic,
Când fi-va Pedeapsa s'o 'nfrunte,
Va sta 'ngenunchiat şi cucernic,
Primindu-şi sentinţa pe munte...

Mă cheamă depărtările...

Mă chiamă depărtările
Şi mările
adânci
Ce'n valuri fierb chemările,
Zdrobindu-le de stânci...

Pădurile mă strigă
Cu voce de ferigă,
Cu vorbe de mesteacăn,
Cu geamăte de crângi, —
Şi'n triste-amurguri iacă, 'n
Ecouri de talângi,
Mă chiamă tainic munţii
Cu piscul singuratec,
Spre albul drum al frunţii
Ce-o 'ntinde, gânditoare,
Pe cerul de jăratec,
Selene, visătoare...

Mă chiamă depărtările,
Pădurile şi mările,
Câmpiile, abisul,
Mă chiamă 'ncet Pământul
Cu glasul lui ca visul,
Cu murmuru-i ca vântul, —
Mă chiamă 'ncet pământul
La pieptu-i să m'aştern,
Să pot dormi etern...

Naşterea Afroditei

Eră o mare lină... Şi Zeii din Olymp,
Vrăjiţi de luciul apei — potop de frumuseţe —
Simţeam zvâcnind în trupuri atâta tinereţe,
Incât pluteam pe-aripa uitărilor în timp.

Iar Zevs, purtând în suflet lascivul anotimp,
Deşi cercase Hera zadarnic să-l răsfeţe, —
La ţărmul ce-l alintă Apollo cu blândeţe,
Venise să se'mbete cu soare în răstimp.

Căzu pe gânduri Zeul... Mirifica Egee
Voluptuos, i-apare cu forme de femee...
Minunea se 'mpleteşte cu dragostea, în sbor...

Şi-aşa, ţâşni, ca floarea de spumă, Afrodita,
— Nălucă fermecată ce prinde 'n mreji ispita —
Din marea fecundată de visul creator...

Papagalul

Am stat de vorbă azi c'un papagal...
(Şi el mi-a povestit de Axel Munthe...)
Avea ochi de poet sentimental
Şi brazda bătrâneţelor pe frunte...

Şedea pe o cutie de flaşnetă,
Un mic sicriu de sunete ucise,
Cutia primăverii ce repetă
Acelaş cântec de schiloade vise...

Pe când se 'nfiripa o serenadă
Din alte vremi, cu ton strident, prelung, —
Am stat c'un papagal la colţ de stradă
Şi i-am văzut stăpânul hâd şi ciung...

Mi-a tras măiastra pasăre planeta...
Şi Soarele părea un demiurg...
Infirmul învârtea mereu flaşneta,
Flaşneta ce plângea cu glas de-amurg...

Femeea din ceaşcă

Văzut-am o femee în ceaşca de cafea,
In ceaşca cu desenuri haotice şi sure...
Eră cu părul negru, femeea... Eră Ea,
Sinistră 'ntruchipare a gândurilor dure
Din bolta sufletească, pustie, fără stea.

Văzut-am o femee... Şi-atuncea, Ghicitoarea
Mi-a spus că-i doar iubire femeea cea frumoasă;
Dar am pătruns îndată enigma: ursitoarea
A vrut, în ceaşca neagră, destinul meu să coasă...

Femeea ce pândeşte în ceaşca de cafea,
Femeea care şade în negura din ceaşcă,
Veni-va să mă ia
In sumbra ei caleaşcă...

Pastel felin

S'au trezit pisoii:
Ceasul şi-au întors
Şi s'au pus pe tors...
(Parcă-i ritmul ploii!...).

Şi'n lăbuţe fine,
Leneş, motănaşii
Trag iar călţunaşii
Cu mişcări feline...

Cerul de tăriţe...
Iată: luna spână
Ca un ghem de lână
Pentr'un joc de mâţe...

ALEXANDRU BILCIURESCU

CUL / Central University Library Cluj

Cronica literară

LADMISS ANDREESCU: Ochiul din neguri, nuvele (Editura „Ofar", București 1943)

N. BENEȘ: Semn rău, nuvele

N. PORSENNA: Rug, roman (Editura „Gorjan", București)

D-l *Ladmiss Andreescu* se găsește întreg în neobservata nuvelă *Biruința*, — a cincia din volumul d-sale recent apărut. Nu este, desigur, nici cea mai bună și nici cea mai reprezentativă pentru d-sa. *Iștina Iobului* din *Strana* de exemplu, e incomparabil mai bine „prinsă" decât *Serafim Bunea*, eroul *Biruinței*. *Samiia*, marea nuvelă care închee volumul, e mai bine construită și mai întemeiată psihologicește decât *Șoarecele*, nuvela nu mai puțin mare ce-l deschide. Atât *Samiia* cât și *Șoarecele* au calități de compoziție și stil ce depășesc alcătuirea și stilul *Biruinței*, iară *Strana* e, din aceste puncte de vedere, deadreptul un filon și regreți că d-l *Ladmiss Andreescu* nu l-a exploatat mai amplu.

Totuși Biruința se dosebește printr'o anumită atmosferă a ei, — nu prin exotic! — printr'un fel de gradare a momentelor și printr'o voință afirmată elementar, lucruri ce aduc aminte de povestirile unui Jack London. Când, după lectura volumului *Ochiul din Neguri*, l-am întâlnit pe autor și mi-am exprimat *entuziasmul* (— nu mă tem nici de acest cuvânt! —) pentru *Biruința*, biruință însă pe care aș fi încheiat-o altfel, făcându-l pe Bunea să-și atingă țelul, și când, mai ales, mi-am exprimat părerea că această nuvelă trebuie să fi fost hotărâtoare pentru scrisul d-sale, d-l *Ladmiss Andreescu* a tresărit mărturisindu-mi că l-am ghicit, căci, într'adevăr, *Biruința* îi fusese piatră de încercare și îndemnul cel mai decisiv de a nu se lăsa de scris. Am mai aflat cu acest prilej că peisajul geografic și sufletesc în cadrul căruia se petrece drama lui Serafim Bunea, i-a fost sugerat de povestea unui ardelean ce fusese prizonier la ruși în trecutul războiu mondial. Mărturisirea d-lui *Ladmiss Andreescu* mi se pare prețioasă, căci bucățile la cari ținem, indiferent dacă sunt bune sau nu, și mai ales bucățile cari se găsesc la începuturile pline de răspântii ale carierei noastre literare, aruncă, deseori, mai multă lumină asupra căilor apucate decât s'ar putea bănui. Această *Biruință* a scriitorului nostru prezintă, în cuplu încă nedisociat, cele trei tendințe dominante ale scrisului său: Dragostea de subiectele tari, impresionante și menite să-ți rămână în memorie, dragostea de amănuntul folosit cât mai sugestiv și dragostea de fantastic. (Humorul din *Violeniile lui Cireș*, *Păpania cu vaca*, *Dispensa* — nu mi se pare a fi prea profitabil prozei viguroase a d-lui *Ladmiss Andreescu*). Dragostea de subiectul impresionant, dragostea de amănuntul observat și relevat cât mai semnificativ și sugestiv și dragostea de fantastic caracterizează deci, — nu însă cu simultaneitatea lor din *Biruința*, — cele mai bune patru nuvele ale volumului: *Șoarecele*, *Bombardament*, *Strana* și *Samiia*.

Dacă au unele lipsuri, — neverosimilul din *Șoarecele*, rudimentalul din *Samiia*, lacunarul din *Strana* și, în parte, reportericescul din *Bombardament*, — lipsurile acestea se pot explica și prin incongruențele dintre fantastic, impresionant și significare a detaliului, incongruențe inexistente în *Biruința*. Această *nuvelă*, aparținând unei epoci bineînțeles depășite în cariera literară a d-lui *Ladmiss Andreescu*, își păstrează, totuși valoarea de punct topografic dela înălțimea căruia îți poți da mai bine seama cu cât s'a depărtat autorul dela drumul cel mai firesc și mai potrivit talentului său indiscutabil și cu cât și-a îmbogățit mijloacele expresive. Raportată la *Biruința*, valoarea literară a celor patru nuvele pomenite mai sus, ar trebui să-l oblige pe autor la o reexaminare a resurselor sale întorcându-l sau, cel puțin, apropiindu-l de acel mod de plăsmuire în care realul și fantasticul, impresionantul și epicul pur și simplu să se controleze reciproc, căci arta actuală a d-lui Ladmiss Andreescu, situându-se între felurile de a scrie ale lui Cezar Petrescu pedeoparte și Gib Mihăiescu pe de alta și gravitând către cel al lui Victor Ion Popa, e în primejdie să se risipească pe tustrele drumurile fără a se realiza pe niciunul.

Ținând seama de anumite afinități și, în primul rând, de stilul autorului și apreciind, din acest punct de vedere, calitățile evidente ale nuvelei *Strana*, (— mult prea scurtă pentru cele ce vrea să spună —) se pare că d-l Ladmiss Andreescu se găsește foarte aproape de tărâmul cel mai indicat pentru scrisul d-sale.

„Ochiul din neguri", volumul de nuvele al cărui titlu autorul îl justifică neconvingător în cinci pasagii de quasi prefață, e însă o carte pe care o citești cu plăcerea de a fi dat, însfârșit și peste o culegere de nuvele cari nu sunt nici haos de fraze, nici pagini fără rost și nici pagini de hibridație dintre esseu psihologic și jurnal intim.

*

SEMN RĂU, nuvelele fantastice ale d-lui V. Beneș au o mare calitate: sunt palpitant de atrăgătoare. Le citești fără să le lași din mână. E o calitate pe care vor fi disprețuind-o mulți scriitori, pe care însă o iubesc toți cetitorii. In total sunt zece bucăți: *Semn rău* (în care un tată își ucide fiul confundat cu o cucuvaie), *Wilhelm Temerarul Duce de Brabant* (care se lasă prefăcut în șobolan spre a scăpa de formidabila năvală o acestor rozătoare), *Floare albastră* (nebunia și moartea profesorului Andrei Sutașu), *Cetatea cu steaguri albe* (cetatea pustiită de ciumă și pe zidurile căreia bătrânul și nebunul rege Wenceslav al Boemiei arborează, în fiecare zi a Sfintei Elena, *steagurile albe spre* a-și serba nunta cu logodnica moartă cu decenii în urmă), Pendula (sinuciderea lui Octav Alboteanu din cauza întâlnirii cu o apariție spectrală), *Păcatul fratelui Beatus* (ale cărui priviri îl ucideau pe acela asupra căruia se îndreptau), *Casa din strada Primăverii* (povestea unei case stăpânite de duhuri), *Teodot nebunul* (pedeapsa nefirească și groaznică a unui întreg sat fiindcă-l spânzurase pe un sfânt presupus nebun), *Pavilionul Nr. 6* (nebunia și sfârșitul directorului unui sanatoriu de tuberculoși) și *Amo, amas, amat* (sfârșitul unui nobil roman ajuns, prin naufragiu, pe insula unor semeni pe trei sferturi maimuțe). Zece nuvele dătătoare de fiori și condensate asemenea unor lovituri de gong, acordat grav și vibrând ca de sub hrube temute prin halucinata stihie a miezului nopții. Și, totuși, d. V. Beneș nu recurge nici la logica diabolică a unui E. A. Poë, nici la cântecul de vrajă al frazei lui E. Th. A. Hoffmann, nici la punctele de plecare ale lui Hans Heinz Ewers. Stilul d-sale e obiectiv, aproape rece, și fără relief deosebit, ci aproape nivelat. Un stil, putem zice, nepoetic. In ce constă farmecul deosebit și deosebitul antren al nuvelelor d-sale? In fantasticul situațiilor din ele? Acest fantastic nu este speculat pentru el însuși. Autorul ne relatează întâmplări, legendare și din cotidian, cum ar relata un fapt divers: cu liniștea omului ce redactează o seamă de procese verbale, sau cu răbdarea hronistului care le transcrie de pe un pergament pe altul silindu-se ca nu cumva să adauge ceva, nici să nu-i scape vreun lucru, și, în orice caz să nu se lase impresionat de poveste.

Și, totuși, tocmai această *neintervenție* a scriitorului te face să cazi mai inevitabil pradă fascinului ce se desprinde din fiecare dintre nuvelele sale. *Amo amas, amat*, bucata cu care sfârșește cartea d-lui V. Beneș are, până la ultima pagină, ceva senin, ceva din cerurile albastre și din întinderile limpede ale Mediteranei italice. Crezi, la un moment dat că „umanizarea" pe care o intenționează autorul va reuși, partea de coșmar întrupată numai în ființele antropoide risipindu-se ca pâclele în fața luminii cu care vine străinul. De zădărnicirea acestei minuni are însă grijă eternul inconștient Hâhân, șeful întunecatului trib. Odată cu uciderea pe la spate a cetățeanului roman cu togă și manuscrise cu versuri divine, fantasticul se revarsă ca o noapte asupra întregei povestiri. E, această neghicită deslegare, un truc de maistru, dară și cele ce o premerg sunt operă de maistru povestitor.

Siguranța cu care se mișcă d. V. Beneș printre eroii săi e și ea extraordinară. Nici o clipă nu ți se șterg hotarele dintre realitate și fantastic, te simți, la orice pas, în fața unei lumi pe care ești liber s'o domini cu rațiunea, dar tocmai din această polarizare se nasc acele tensiuni ce te determină să citești până la capăt cartea odată începută. Nuvelele fantastice ale d-lui V. Beneș nici nu te obsedează. Le uiți ca pe un vis. Te alegi însă cu un fel de neliniște, cu un fel de *„rău de rațiune"*, asemănătoare cu „răul de pământ" pe care-l simt debarcații după lungi călătorii pe mare. Exemplare din acest punct de vedere, aceste nuvele ale d-lui V. Beneș au, totuși, ceva straniu, adică strein sufletului nostru. Poate fiindcă e vorba de un Ivan Muschin, de un Wilhelm Temerarul, de un rege Wenceslav, de un frate Beatus și de un Hâhân. Poate și din alte motive. In orice caz fantasticul prezentat de d. V. Beneș nu prea are corespondențe românești, — ceeace nu scade, câtuși de puțin, din valoarea nuvelelor d-sale, dară dovedește, indirect că mai există și alte perspective pentru acest gen de literatură românească, mergând la rădăcinile sufletului nostru și că d. V. Beneș, dotat, în măsura în care este într'adevăr dotat, cu antene foarte sensibile pentru găsirea și conturarea subiectelor cu fond fantastic, nu ar greși dacă ne-ar mai scrie o carte de asemănătoare nuvele, luate însă, cel puțin, din tezaurul de legende populare, — sau *grefate* pe ele, căci *Semn rău*, noul volum de proză al d-lui V. Beneș este semnul cel mai bun că ne găsim în fața unui scriitor dela care avem dreptul să ne așteptăm la cât mai mult. Și nu numai că ne așteptăm, dară ne și reclamăm dreptul de cetitori ce l-au prețuit întotdeauna.

*

RUG, romanul d-lui N. Porsenna ne-a produs o criză de conștiință. In calitate de cronicar literar, tot individul care iscălește câteva rânduri de apreciere sau depreciere la adresa unei cărți, este dator s'o citească din scoarță în scoarță. Așa pretind cei cu „probitatea" profesională, adică experții care afirmă că trebuie să dea pe dușcă întreaga bute spre a se putea pronunța asupra calității vinului. Iată însă că noi nu suntem de această părere. Cine i-a zis sării sare și prostiei prostie nu a cunoscut toată sarea și întreaga prostie a pământului.

Nu am citit deci Rugul, ne putem însă spune, în modul cel mai prob imaginabil, ce credem despre acest roman foarte masiv și, probabil, foarte interesant pentru cetitorul consumator de literatură distractivă (Lesefutter cum i-ar zice comis-voiajorul neamț).

Rug-ul d-lui N. Porsenna, căruia îi rezervăm, ca om, toată stima, e o carte ce se așează dincolo de țarcurile tradiționale literare. Scrisă în mare grabă și fără sinchisire, nu ne-a putut impune ascultarea până la capăt. E posibil să fie o nepotrivire de gusturi de mijloc. De gustibus — vorba veche. Nu ne-am simți contrazișiși nici chiar dacă și acest roman, ca atâtea altele, ar ajunge la a zecea sau a șaptesprezecea ediție. I le dorim autorului, — și mai ales editorului. E însă un roman care nu are nimic comun cu literatura pe care ne-am deprins, poate în mod greșit, a o numi literatură și a o prețui. Atât. Iară confraților cronicari și deținători de note literare această apostilă: Nu ținem socoteală de reproșurile altora decât numai atunci când sunt întemeiate. Chiar dacă greșim, preferăm să ne luăm libertatea de a ceti o carte și a o discuta, decât cetind-o să nu o putem discuta altfel. Ii îndemnăm să ne imite. Ne vor fi recunoscători dacă, precum afirmă dumnealor, este adevărat că se căznesc cu înghițirea tuturor volumelor de celofibră literară cu cari sunt, nu ne îndoim, asaltați.

TRAIAN CHELARIU

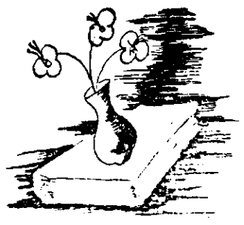

RADU GYR: POEME DE RASBOIU.

Cunoscutul și mult apreciatul poet, *Radu Gyr*, a făcut să apară, recent, în ed. Gorjan, o nouă carte de versuri, intitulată sugestiv: „Poeme de răsboiu".

Sunt, aici, 23 poeme, isvorîte dintr'o intensă trăire interioară, din scăpărarea sufletului de luptă.

Încrâncenări și scrâșniri, elanuri și melancolii, se întâlnesc toate, în această carte puternică și amplă ca o viață, în care fiecare pagină svâcnește de febre și neliniști și'n care fiecare strofă e o arcuire de vis incandescent, când nu arde ca o rană deschisă.

Nimic artificial, nimic de contrafacere, de travaliu de laborator; contactul strâns cu frontul nu i-a îngăduit poetului — fost ostaș combatant pe câmpurile de luptă ale Odessei și Crimeei — să-și falsifice viziunile și stările sufletești Cartea e aspră, — amară și tumultuoasă, totodată — tâșnită ca o flacără dintre rețele și brandturi. Sunt și unele pagini, unde melancolia, visul nostalgic și duioasa evocare a căminului patriarhal se preschimbă într'o ciudată și gravă muzică interioară, care tulbură până la lacrimi. Topind în sufletul său dura și năprazn'ca experiență a răsboiului, *Radu Gyr* ne dărueste juvaerul însângerat al unei cărți de mare artă și sguduitoare trăire lăuntrică.

ISTORICUL ARTILERIEI ROMÂNE

...este o carte datorită maiorului Andrei Mielescu și căpitanului Mihail I. Focșeneanu, profesori la Școala Superioară de Răsboiu — și care a apărut de puțin timp în vitrinele librăriilor.

Faptul care ne face să insistăm asupra acestei cărți — la prima vedere circumcrisă unui număr de cititori de specialitate — este tocmai contrariul acestei prime impresii, impresie total desmințită de lectură.

In această carte se prezintă tuturor într'un stil bine susținut de exemplificări cât mai numeroase, de date și caracterizări — istoria acestei arme dealungul veacurilor de românească trăire.

Prezentarea — deși adresată tuturor — nu suferă de vulgarizare, ea păstrându-și dealungul paginilor tonul de emoționantă căldură ,atunci când este evocat trecutul românesc, de doctă și clară precizie când este vorba de descrierea armei în sine și de firesc entuziasm când se prevede perspectiva Artileriei.

Dacă ar fi să notăm câteva fragmente din carte, ne-am opri la epoca lui Ștefan cel Mare ori a lui Mihai Viteazul, când artileria cunoaște timpuri de glorie — ori la mai recenta pagină de istorie care începe cu 10 Noembie 1843 — data începutului artileriei moderne la noi — când Sultanul Turciei dăruește lui Gheorghe Bibescu o baterie de patru tunuri — patru piue, care pe lângă exercițiile ostășești mai foloseau pentru salve la parăzi și serbări.

Se poate observa că istoria artileriei are aceiași linie cu istoria națională chiar. Intr'adevăr, epocilor de mărire istorică le corespund epoci de înflorire a artileriei — iar epocilor sărace în amănunte de glorie, bunăoară aceea a fanarioților, le corespunde o situație precară a acestei arme de luptă.

Intreg istoricul artileriei — cu primii instructori — acel Căpitan Lenz, ajutat de Ciocirlan și Nicolae Haralambie — înzestrarea treptată a Artileriei pentru a ajunge la stadiul de astăzi — când cuvântul ei, cuvânt de foc și fier, este spus greu pe frontul dela răsărit — se urmărește cu mare atenție în prezentul volum.

Nici tehnica — balistica și construcția — nu este neglijată — după cum sunt redate și amănunte din istoria universală a Artileriei.

Cartea apărută în bune condiții grafice, totuși nu la înălțimea textului — a fost editată de Revista Artileriei care, de altfel, a publicat-o fragmentar și în cuprinsul ei, distingând-o cu un bine meritat premiu.

Se cuvine să aducem o cinstită laudă autorilor ei — care'n vremurile acestea de superficialitate și cumplit efemer — și-au făcut timp pentru a se pleca deasupra documentelor și pieselor de artilerie pentru a ne prezenta o carte cât mai completă, cât mai bună — ceeace au și reușit.

EUGENIU V. HARALAMBIE

CONVORBIRI LITERARE

eleganta și mereu interesanta publicație lunară de sub priceputa conducere a d-lui prof. I. E. Torouțiu a apărut zilele acestea cu patru calete, pe lunile Ianuarie-Februarie-Martie-Aprilie.

CĂRȚI ȘI REVISTE

Intârzierea aceasta știrbește, desigur, din posibilitățile cititorului de-a urmări la timp și cum se cuvine, materialul bogat pe care-l prezintă, însă ținând seama de greutățile la care sunt supuse azi toate revistele, trebue să recunoaștem meritul cuvenit conducătorului ei ce nu înțelege să se plece: „mai bine mai târziu decât niciodată", e o deviză care dovedește o mai temeinică înțelegere a rostului apariției acestei reviste de nobilă tradiție.

Din sumarul numărului pe Aprilie, cităm: Alexandru Marcu: Leopardi, poet filosof; Teodor

Al. Munteanu: Poetul erou George Vaida; Emil Giurgiuca: Vestitorul; Gh. N. Panaitescu: Portul românesc, dovadă a unității naționale; Iulian Vesper: Ascensiune; I. Găvănescul: Din prinț de coroană desordonat, un mare rege, Enric V; Florica D. Chirescu' Tăcere; Eugeniu Micu: Serenada; I. E. Torouțiu: Sculptorul Friederich Storck.

O bogată cronică întregește numărul acesta.

VICTORIA GAVRILESCU: DIN FAPTELE EROICE ALE NEAMULUI.

In sbuciumata noastră istorie, poate că nu de multe ori s'a simțit mai imperioasă nevoe ca azi de un bilanț al nenumăratelor figuri ce-au crestat, pe răbojul viețuirii noastre aci, fapte de-o măreție egală acelora ce fac mândria altor neamuri. O reactualizare a celor mai de seamă isprăvi —din șirul nesfârșit cu care se împodobește trecutul țării — înseamnă o verificare și-o posibilitate de mai ușoară înțelegere a drumului plin de măreție străbătut în pași neșovăitori de doi ani încoace. Fiindcă istoria nu se poate concepe alcătuită din crâmpeie, oricât de meșteșugit ar fi cârpită în petece bătătoare la ochi; ea se călește doar în furnalele de înaltă temperatură a unui foc arzând încontinuu și puternic, și-și capătă dreptul la viață trainică și respectată numai după o judecată de ansamblu a ceea ce a înfăptuit dealungul veacurilor.

Volumul d-rei Victoria Gavrilescu ne pune în față tocmai acest film al strădaniilor mărețe ale celor mai aleși fii ai neamului, dela formarea lui până în zilele noastre. Oglindind, în ordine cronologică, eforturile dârze și mărețe ale înaintașilor, antologia autoarei se oprește la epoca apropiată a trecutului război, făcând un loc însemnat și literaturii născută din epopeea încă neterminată a prezentului.

Materialul a fost cu grije selecționat și prezentat cu osebită pricepere. Cartea d-rei Victoria Gavrilescu se adresează în special tineretului dornic de-a se împărtăși din isvorul nesecat al măreției neamului, ca și tuturor celor legați de destinele isbânditoare ale țării, — destine ce nu vor întârzia să-și afle temeinicele și dreptele înfăptuiri.

„HOMER"

se chiamă noul roman, pe care distinsul scriitor d. Nicolae I. Ottescu l-a dăruit cetitorilor săi.

Cunoscut din succesele sale anterioare ca un bun scriitor și un subtil stilist, d. N. Ottescu a realizat în „Homer" un fragment de viață plin de cel mai dramatic clasicism — dacă ne este îngăduit să spunem așa. Intre numeroasele „romane de sezon", acest op vine să aducă o undă de adevărată artă. Cartea a apărut la editura „Publicom", în condiții tehnice care fac cinste atât cuprinsului cărții, cât și editorului ei. Dar vom reveni într'o mai amplă prezentare.

„CER TROGLODIT"

își intitulează URSULA BIJI volumul de poezii tipărit la d. I. E. Torouțiu și ilustrat cu gravuri de d. Dobrian. Sunt 23 de părți ale unuia și aceluiaș concert sufletesc al autoarei. Dece și le-a numit **„Cer troglodit"** nu înțelegem, căci versurile dacă nu-s celeste, nu sunt nici din epoca neanderthalensă. **Ursula Biji** putea fi chiar poetă și încă remarcabilă dacă nu se lăsa sedusă de perfidul cântec al cuvântului debitat, într'o stare vecină cu reveria și ebrietatea, de voci lăuntrice. Cartea **Ursulei Biji** e însă un de tot prețios hrisov odată ce o explorăm psihoanalitic. Și, totuși cât de multă poezie ascund marile d-sale ochiuri și cât de mult poem strivesc micile dar înțepătoarele d-sale greșeli de limbă. In niciun caz **Cerul troglodit** al necunoscutei noastre autoare nu poate fi privit drept carte mediocră. Cităm: „Nu știu să smulg din suflet nici un înțeles. Te-ai aprins țărână ori fugi pe ape tăcute, amestec de cântec și umbră, cadență pe drumuri știute de vulturi și ciute". Am dori să cunoaștem și alte lucrări ale Ursulei Biji

CÂND RĂSFOIEȘTI

Notele bibliografice asupra activității literare a scriitorului Lucian Costin (note alcătuite de d. Gheorghe Lică Olt, *Caransebeș 1943), ți se pare că ai descoperit un Ceahlău în plin Delibiad. De fapt l-a descoperit d. Lică și nu mai poate de indignare: „Câțiva „scriitorași" bănățeni au întocmit și întomesc antologii literare, în cari scriitorul Lucian Costin nu figurează nici cu numele. In îngâmfarea lor, aceștia țanțoși și mândri de ei că, de... sunt „tânăra generație de scriitori", reneagă pe acest maestru al lor, ale cărui scrieri literare au depășit de mult hotarele țării. Etc. etc., nu lipsește nici recomandarea ca Academia Română să-l aleagă membru pe acest literat și FOLKLORIST. Suntem de părere că broșurile scrise de Gh. Lică Olți și mai ales, prefațate de ei, îl pot compromite până și pe un Lucian Costin.*

RONSARDA CASTRO

ne-a trimis volumele d-sale de versuri: Orchidee Negre **(1935)** și Opal **(1941). In** Orchidee, **d-sa se adresează cu aceste cuvinte criticilor:**

„Apostoli dornici să întâlniți minuni, — știu bine, — versul meu atât de mic și trist n'atinge culmi, de soare însă nu se teme, încearcă să-i zâmbească încearcă chiar să-l cânte; dar tremură sfielnic și fricos de-al criticului ton capricios".

Cu toată părerea de rău de a nu ne găsi în situația soarelui, prețuim, totuși drumul pe care poeta Ronsarda Castro l-a străbătut, cu îngerească răbdare, până la mult mai realizatul Opal.

SERGIU CRISTIAN

„oltean cu seva vladimirului, înmiresmată de vis", a publicat, până în prezent, trei cărți de versuri: **Svon de lumini** (1935), **Jad** (1936) și **Poezii** (1941). Acest din urmă volum ne îndreptățește la mari așteptări.

INTERESANT

ca orice articol al d-lui Aurel Vasiliu, *sunt și cele publicate în Bucovina Literară despre* Eminescu și Rusia. *Atragem atenția specială și asupra schiței de studiu* în legătură cu părerile europene despre „dor" *iscălite de* d. E. Ar. Zaharia.

LUPTĂ ȘI LUMINĂ

buletinul Asociației româno-germane vine, pe luna Mai, cu următorul cuprins: Spiritul științific al Germaniei de astăzi (prof. Ion Simionescu), Literatura germană contimporană (I. Marin Sadoveanu), Instituțiile germane de cercetări științifice (prof. V. Patriciu), Cântec de departe (Horia Nițulescu), precum și bogate și revelatorii însemnări iscălite de d-nii Al. Bădăuță, Ovid Caledoniu, P. P. Ionescu, Petronela Negoșanu, Iulian Vesper și Pompiliu Preca (Bibliografia româno-germană).

NUMĂRUL TREI

al revistei aducative pentru copii și tineret editată sub patronajul literar al d-nei Elena Farago și dirijată de d. Florian N. Peca este excelent ca și cele două de până la el.

DIN „CETATEA MOLDOVEI"

revista lunară de probleme actuale, literatură și critică a d-lui Gh. A. Cuza reținem colaborările pe Mai 1943 ale d-lor Artur

Gorovei (Onebunie), Th. Simenschy (Cugetări), Petre Stati (Amurg), Eusebiu Camilar (Țiganii) și Gh. Ungureanu (Câteva inedite despre poetul Vasile Alecsandri).

Critica literară cu și fără filosofie

(Urmare din pag. I-a)

Este nevoie în critică de un fel de artă la rece, de un fel de „geometre inflăcărată a gândurilor" — așa cum prea frumos a fost caracterizat stilul lui Pascal.

Mulți cetitori își pot revendica acest talent. Să încerce numai a-i da forma, a se exprima. Adevărata creație critică aci începe. Stilul critic este un dar al culturii, disciplinei și formațiunii critice.

Dece este imperios ca peisagiul critic să se profileze întotdeauna pe un vizibil sau mai puțin vizibil fundal filosofic așa cum i s'a întâmplat, cu rare excepții, în tot cursul istoriei sale și-așa cum i-o cere d. Lucian Blaga? Pentru a-și găsi o fundamentare serioasă și obiectivă, pentru a cumpăni arbitrarul și fluiditatea impresionismului?

Nu. In folosofie critica nu-și caută un sens, un sprijin sau un garant, ci pur și simplu un vocabular. **Caracterul analitic și folosirea consideraților estetice în critica literară, aduc desigur a filosofie. Dar e prea mult să-i condiționezi existența și valabilitatea de-un factor, care în definitiv depășește domeniul literaturii. Ce ancorare filosofică s'ar putea găsi unor critici de elită cum au fost Baudelaire, Edgar Poe, Paul Valéry — de pildă?**

Datoria criticei este mai întâi de-a se adapta producției literare. Aci trebue să ia seama să nu devie desuetă sau improprie. Obiectul ei — literatura — se reînoește continuu și se diversifică, se anarhizează uneori. Critica literară trebue să se înnoiască și ea și să pună ordine când este nevoie, selecționând, ierarhizând și perfecționând continuu normele și procedeele ei de înțelegere în contact interior cu literatura și nu exterior cu filosofia.

Criza criticei semnalată de d. Lucian Blaga este înțeleasă ca o criză de metodă. Ca o criză de metodă din care lipsește perspectiva filosofică, singura în stare să facă din critică un sistem ordonat și științific fundamental. Dar tocmai aci e riscul criticei, care caută prea multe scopuri exterioare artei și se obligă față de-o anumită filosofie: riscul de-a deveni „sistem". Critica devenită sistem ucide personalitatea criticului. In loc de-a transfigura arta, acest gen de critică o desfigurează.

Cu toată partea făcută gustului și prospețimii impresioniste, d. Lucian Blaga împinge critica spre sistematizare. Socotește poate, că ar fi o reacțiune salutară cu privire la excesul ei de impresionism și subiectivism.

Față de-o literatură cum este aceea a timpului nostru, în căutare de subiecte, în căutare de armonie a problemelor literare, a materialului literar nou cu idealurile formei, — cu un cuvânt, față de-o literatură în prefacere și în căutare de modele noui, ce eficacitate poate avea o critică intrată în corsetul sistemului?

Cât despre dorința ca ea să utilizeze perspectivele unei filosofii românești, se pune firească întrebare: ale cărei filosofii românești.

Așa tânără cum este, ea nu poate decât să „spiritualizeze" critica literară. Ii poate împrumuta drept criteriu rezultatele fericite la care a ajuns, cât privește metafizica unui „spațiu mioritic", unei viziuni românești a lumii, unui suflet românesc dornic să se cunoască și să fie cunoscut.

In afara acestei metafizici, este foarte greu să-ți faci o icoană despre lirica noastră contemporană, de pildă, care e minunată în elanurile ei, în dorul ei de-a cânta cerul și pământul românesc și de-a împăca formele eterne ale poeziei cu un fond de autentică simțire românească.

Dar pentru celelalte genuri ale literaturii contemporane, o critică literară așa cum o dorește d. Lucian Blaga ar fi una care ar sări cu mult peste materialul de interpretat.

Ba găsim chiar că avem o critică literară superioară producției literare însăși, prin zelul ei, prin ținuta ei, prin pasiunea cercetării. Avem și un public foarte amator de lectură critică, de informație, de un îndreptar al culturii sale literare.

D. Lucian Blaga nu se va supăra dacă peste zece sau douăzeci de ani, critica literară va lua act cu seriozitate și recunoștință de sfaturile pe care i le-a sugerat cu un ceas mai de vreme.

MELANIA HAYECK

© Centrul de Studii Literare

ION SOLOMON, CĂPITAN DE POTERĂ

de PAUL CONSTANT

După ce pandurii, adunați în marginea Craiovei, și-au primit lefile și laudele generalului Miloradovici, pentru viteția arătată pe câmpul de răsboi împotriva Turcilor, s'au risipit, fiind sloboziți din oaste. Parte din ei au luat-o de-adreptul către satele de baștină, parte au intrat în oraș înfundând cârciumile și hanurile, fărâmițând lefile în chefuri de despărțire, de-avalma cu catanele muscălești, deprinse cu așa ceva. Lăutarii și podăresele târgului s'au bucurat, mai ales, știind că pentru oștenul ce stă cu viața la muchie, banul nu prețuește prea mult și se risipește ușor. Caragroșii, zloții, stamboliii și galbenii turcești, bani de toate neamurile, se rostogoleau în sipetele negustorilor, golindu-le buțiile cu băutură și celarele cu mâncare. Pe la răscruciuri de drumuri și în preajma cișmelelor, ardeau focuri de trunchi, pe lângă care înnoptau cei mai strânși la cheltuială. Și ca să nu li se pară noaptea prea lungă, înșirau la povești legate de petrecaniile războiului. Uitând de somn, târgoveții mai tineri zăboveau, dându-le ajutor la adunatul de vreascuri, bucuroși că ascultă vorbă care le mergea la inimă...

Intreg orașul, dela casele Băniei și până în mahalaua Podbaniței, Obedeanu, Craioviței și Belivacă, părea o adevărată tabără în care pandurii așteptau revărsatul zorilor, spre a apuca pe drumul întorsului acasă.

După al doilea cântat de cocoși, focurile prinseseră a-și împuțina vâlvătaia, iar cărbunii, înroșiți,să înalțe, fricos, pâlpâiri albăstrii. Pandurii, biruiți de neodihna, se lungiră pe așternutul sumanelor, răzimându-și capul de bolovani sau pe bucăți de groși. Dinspre Craiovița, din luncile Bucovățului și din dealurile cu vii ale Vâlcăneștilor, cântecile privighetorilor îi legănau a trocă, făcându-le somnul adânc și odihnitor. Adieri de vânt îndulcit și mestecat cu miros de muguri crăpați de salcie se plimbau peste cocoloașele de oameni, din ale căror țoale puse la uscat, se ridica duhnet de baligă și câine plouat.

Orașul Craiovei sta pe prag de a-și vedea limpezite rosturile unei noui vieți, mai omenești, închizând în casele teșite și croite anapoda, sufletele ce nădăjduiau în vremuri mai sfințite.

In odaia în care găzduia, în casele jupânesii Bălășica Sineasca, soru-sa, căpitanul Ion Solomon nu-și putea găsi odihna și potolul. Odată cu liberarea lui din oștire, cu ziua care sta să înceapă, își dădea seama că se sfârșise și viața în care crescuse, și în care credea atât.

Nepot al unui căpitan de panduri, Pătrașcu, pierit în spânzurătoare turcească în cetatea Silistrei, fiu al căpitanului Pătru Solomon, pristăvit de timpuriu din viață, tot după urma umblărilor lui în pandurime, se ridicase dela vârsta de 16 ani, comandant de panduri, în luptă cu oștile turcești.

Frate-său mai mare, Barbu, fiind tot căpitan de panduri, se prăpădise și el, răpus de latagan turcesc.

Tânăr, în vine cu sângele repezit al neamului, n'a avut ce face altceva, decât să cadă la picioarele generalului rus Isaiov, cerându-i să-l primească să ia locul fratelui Barbu, a cărui moarte îl sângerase inima și căuta a fi răscumpărată. Isaiov, căutând la chipul lui de copil plăpând, s'a înduioșat, încercând să-i abată gândurile, amintindu-i că vremea îi stă înainte, și că până atunci să poarte grija maică-si și ălor două surori de le mai avea. Până când, văzându-i firea lui cea nestrămutată, s'a înduplecat, dându-i în seama căpitanului Drăguț Mehedinteanu, om mai vârstnic și cu chibzuială în faptă, care l-a rânduit comandant peste o ceată de panduri de prin părțile Pleșoiului.

Luptele purtându-se dela zi la zi, ajungând el în poarta cetății Bregova, s'a pomenit însemnat adânc la cap, de ascuțișul unui latagan. Dumnezeu l-a ajutat, și scăpând a bine, a zorit către ceata tovarășilor, unde credea că-l așteaptă un lucru neisprăvit.

Zilele și nopțile de hărțuieli, în care, pe nebăgate în seamă mureau oamenii ca muștele, ațâțau tot mai mult sufletul svăpăiat al tânărului căpitan de panduri. Lupta, în câmp deschis ,dela Gogoși, avea să-l îndestuleze poftele și să-l sângereze din greu.

Eșiseră Turcii din metereze, ca la cincizeci de mii, sub comanda temutului comandant de oști, Vizirul Delicadri. Generalul muscălesc, Râmnicov, a trebuit să le țină piept, bizuindu-se pe curajul pandurimii romanești, a Sârbilor comandați de bătrânul oștean Cara Gheorghe și pe un batalion de muscali. După sfârșitul luptei, care a fost bine pentru creștini, căpitanul Solomon a rămas lungit în câmp, având livga capului crestată adânc.

Din Craiova, unde tremura de grija lui, maică-sa, auzind vestea, s'a repezit și l-a ridicat, aducându-l spre a-l lecui, la unul, Anghel Bărbierul, de-și avea dugheana în ulița Barajilor.

Și a zăcut în neștire din Mai și până în Decembrie, când s'a putut ridica și el într'un coi, spre a asculta istoria celor petrecute, și neștiute de el până atunci.

Tinerețea și aluatul din care fusese plămădit, și mai cu osebire ajutorul lui Dumnezeu, îi înlesnise să se pună din nou pe picioare, ca s'o poată lua din loc. Clătinându-se de slăbiciune și amețeala capului, Solomon nu zăbovi să-și caute oamenii, aflându-i în meterezele Golenților: se învălmăși din nou în lupte, alegându-se cu paguba a două degete retezate.

Incheindu-se pacea, la leatul 1812, după atâta frământare și jertfă de sânge, căpitanul Solomon, de-avalma cu întreaga gloată a pandurimii, se vedea ciuntit de aripile unui eroism, fără de care nu și-ar fi putut închipui viața.

Născut și crescut pentru luptă, n'ar fi putut trăi altfel!

Figurile căpitanilor Drăguț, a lui Vasile Crăpatu, Dumitru Bușlean și Stanciu, se rânduiau în ungherele sufletului său, dându-i gură a batjocoră, pentru toată sdroaba din care nu alesese nimic:

— Care-ți este folosul, logofete, când trebuie să te înapoezi acum la treabă de babă, să ții răboajele logofeților, să numeri ouăle din cuibare și să arunci dumicați de mălăligă dulăilor, care să te apere de ghiarele prădalnice ale haiducilor?!... Ai să te întorci și tu, și ai să rămâi, ca noi toți, să învârtești la melițăă, sau să sporești țăvile de năvodeală pentru pânza de izmene care să-ți căptușească ciolanele!

Din odăița în care bătea pași grei de om frământat și ajuns de desnădejde, privea spre focurile bivuacurilor de panduri, ascultând svonul de cântec și râs cu care căutau să-și scurteze timpul. Și se oțăra de moarte, gândindu-se că a doua zi avea să-și descingă sabia, să-și lase pistoalele ruginei, și trupul unei odihne becisnice.

Șirul căpitanilor de panduri, cu care închipuise viață de vulturi, îl urmărea cu vrăjmășie, strâmtorându-l cu zâmbetul lor de milă.

Ca toți boiernașii din cinul lui, stăpânea pământ după urma căruia putea trăi. Pleșoiul, pământ ohabnic, se întindea cu trupul peste Crișani, Chinga Milovanului, Șerbănești și Bâra, oprindu-se cu hotarul în valea Lemnii, pe apa Jiului. Apoi casele, acareturile și bănetul, rămas dela căpitanul Pătrașcu, cât nu le-ar fi putut prididi cu cheltuiala. Toate însă stau departe de a-i mulțumi și îndestula nevoile sufletului, căruia îi era robit.

Viața frământată și de-a călare, pocnetul de șușamele și pistoale, nopțile petrecute în adăposturi jilave, chiotul de luptă și de isbândă, astea erau poruncile pe care, slobozit din oștire, nu le mai putea împlini.

Zorii zilei, bătând în turla învelită cu tinichea a bisericii lui Hagi Hristea Belivacă, răsfrângeau suliți de lumină, care se furișau în odaia unde căpitanul Solomon, biruit, adormise îmbrăcat, cu capul rezimat în pumni.

De prin curțile oamenilor se ridica larma orăteniilor înviate, iar pe ulițăă, scârțiitul carelor cu osii de salcâm neunse. Era către vremea prânzișorului, când, desmeticit, se ridică, dreavă. Simțind că se lăsase furat de somn și că orice zăbavă i-ar fi fost de pagubă, după ce-și răcori fața cu apă rece turnată dintr'un ibric turcesc de alamă, își încinse sabia, și încălicându-și calul, o porni grăbit spre casele Bibescului. Aci își avea șederea și fartirul generalului Miloradovici, omul care, în numele marei Impărății, putea hotărî în Țara Românească.

Cunoscut de oamenii gărzei și de acei ai Vornicului, împinsese calul până la scara din dos, dând dârlogii în mâna unui arnăut de-al curții. Alesese calea cutezătoare de a se înfățișa singur comandirului, și n'ar fi dat un pas înapoi. Era vorba de a-și cere o rânduială cuvenită, pe care n'ar fi putut-o dobândi altcumva. Pentru asta i se cerea curajul pe care, ca nimeni altul, Solomon îl avea.

Miloradovici, plin de bucuria încetării războiului și moleșit de belșugul vieții în care se lăfăia, îl primi cu bunăvoință, ascultându-i pasul, din care răsărea o dreptate ce căuta a fi împlinită.

Cumpănind bine lucrurile, a poruncit să i se numere șeaizeci de galbeni mari, cu care-i răscumpăra sângele vărsat cu credință, pentru o cauză ce nu era românească: iar din parte-i, i-a dat o scrisoare către Caragea, ce sta în drum către scaunul domniei Țării Românești, prin care-l ruga să țină pe viteazul căpitan de panduri în dragostea și ocrotirea lui, având să-și întoarcă toate acestea cu dobândă, după urma faptelor de care nu va întârzia să dea dovadă.

Solomon plecă la treburile lui, liniștit, cârmindu-și calul pe drumul Pleșoiului, unde avea să-și rânduiască niște pricini iscate pentru o împărțeală de pământ cu neamurile, rosturile gospodăriei lui uitate, și să împace inima de mamă a celei ce pătimise atât, după urma lui și a destinului vrăjmaș.

*

La leatul 1813, după hramul Sfântului Gheorghe, Ion Vodă Caragea poposise în marginea Bucureștiului, spre a odihni după drumul lung al Țarigradului, ca să poată lua cu temei treburile Domniei. Avea cu el, după obiceiu, tot alaiul de agale, de ieniceri și de slujbași împărătești, care să-l petreacă și să-l așeze în scaun. Boierii i-au ieșit înainte, împreună cu oamenii spătăriei, ai agiei, diecii și calemgiii cancheriilor de toate neamurile, egumenii și preoții bisericilor și mănăstirilor, precum și negustorii, târgoveții și gură cască, îndatorați să se bucure, ca la orice schimbare de Domn.

După ce a intrat în București și a mai odihnit două-trei zile, a poruncit să se sloboadă boierimea, spre a-i săruta mâna și poalele caftanului, și a-și primi darul slujbelor cuvenite.

Muscalii se trăseseră dincolo de hotarele Țării, după ce urmând uritului lor obiceiu, jăcmăniseră lumea de agonisită, necinstind casele, spărgând buțile de vin pe care nu le putuse bea. Se părea că se ridicase o piatră depe inima țării, oamenii părând scuturați după boala istovitoare de-i zice lungoare.

Vodă Caragea, știindu-și huzmetul robit din greu cu cheltuiala venirei în domnie, plănuia mijlocul de a se ușura, chibzuind birurile cu care avea să apese țara. Venise cu o întreagă liotă de Greci din Fanar, care căuta numai a pricopseală, și se cerea împăcată.

Plătise acest Caragea numai lui Halat Efendi, puternicul de pe atunci al Stambulului, opt mii de pungi de aur, iar la kir Gheorghe Sachelarie întrase dator cam cu cinci sute de mii de lei, fără a mai socoti dobânzile și agiul: apoi la biv vel vistiernicul Ion Mosch cu douăsute cincizeci de mii, iscălind „obștescul zapis de împrumutare": aceste plăți nu puteau fi nici cârmite, nici zăbovite prea mult, neștiindu-se cât va sta în pâinea domniei.

Cunoscând anevoințele oamenilor, Impăratul Turcesc hotărise așa zisa asidosie, prin care se ertau datornicii de dăjdii, spre a-și putea veni în fire. Caragea însă, aflându-se în așa mare strâmtoare de bani, făcu uitată această poruncă, iar datoriile lui le aruncă în seama visteriei, spre a și le scoate mai sigur, și a nu-și ciunti din veniturile cuvenite lui.

Apoi, cislui dăjdiile, împărțindu-le pe toate neamurile de locuitori, pe mănăstiri, negustori, breslași, mazâli, scutelnici, poslușnici și preoți, crutând doar cinul boieresc, spre a-i astupa gura ca să nu ridice, cumva, cuvânt de împotrivire.

Boierii divanului, deși mai toți băștinași, fiind îndeobște aplecați spre lăcomie, răbdară nelegiuirea cășunată pe capul țării, îndesându-și căciulile pe urechi, ca să nu mai audă jălania și blestemul care se ridica pe bună și sfântă dreptate, bucuroși că fuseseră părtiniți.

Peste dajdia îndoită a „șterturilor", care nădușea sufletul din om, Vodă porunci să se împlinească dijma, oieritul, văcăritul, goștina, vinăritul, pogonăritul, vădrăritul, fumăritul, prisăcăritul, doar-doar și-o putea vedea împlinit sațiul. Ajunși la desnădejde, și spre a împuțina dăjdiile, locuitorii doborau coșurile caselor, spre a scăpa de cea a fumăritului, sau o răzneau prin păduri, ca să li se piardă de urmă. Plăteau văcăritul și pentru vitele pierite în molime și nemâncare, sau cele ucise spre a nu mai sta belea pe cap cu nutrețul.

Lucrul era rânduit în așa fel, că banul ți-era luat la sigur. Mumbașârii și împlinitorii domnești picau taman la strânsul bucatelor, sau înainte de a se desprimăvăra și a pornit vitele în pădure, la iarbă. Alături de omul stăpânirii, stau capantii sau cămătarii Greci, căptușiți cu bani, gata să le cumpere agonisita pe preț de nimic, înlesnind, chipurile, plata dăjdiilor. Oamenii gemeau din rărunchi și rămâneau uscați, petrecând cu ochi înlăcrimați munca lor cărată pentru burți străine, la schelele Dunării.

Datoriile lui Caragea, ca și ale tuturor Domnilor Fanarioți, nu se mărgineau numai la plata haraciului și a poliților pe care se răscumpăra domnia: veneau la rând, bellicurile capigiilor, ramazanlâcul, givergileaua, adică pulberea pentru tunuri ,lucrul corăbiilor turcești, darurile către puternicii Stambulului și conacele lor.

Și toate trebuiau împlinite numai pe spatele Țării, care răbda cu „nepovestită anevoință".

Casele locuitorilor erau de batjocură tuturor națiilor care se scurgeau prin țară, au ca soldați pentru lupte, au ca slujbași de-ai stăpânirii. Indatorați să le dea adăpost și hrană, nimeni nu mai era stăpân pe casa și agonisita lui.

In aceste atât de grele timpuri, gândul la un trai liniștit, nu putea isbândi. Hăcuiți pe de-arândul, nu mai aveau încotro să-și caute și să-și afle scăparea.

Hoțiile erau altoite în obiceiu, ridicându-se la putere de meșteșug. In zadar agia înălța în capul podului Târgul-de-Afară spânzurători, căutând să înfricoșeze pe cei pătimași cu stârvurile lăsate pradă corbilor: știindu-se prea bine că nu puteau pieri decât cei ce nu puseseră tovărășie pe jaf cu oamenii agiei... Craii și haiducii își vedeau netulburați de socotelile lor, jăcmănind pe capete.

Pârcălabii și zapciii de județ nu erau mai botezați: jefuiau și ei după calapodul celor mai mari, netemându-se nici de osânda legii, nici de aceea a lui Dumnezău.

In așa vreme, căpitanul Ion Solomon se trudea să-și afle un rost cinstit, în trebile stăpânirei atât de nelegiuite.

Pândind timpul potrivit, când forfota la curte prinsese a se mai domoli, căpitanul Solomon se înfățișă Domnului, dându-i scrisoarea lui Miloradovici. Bănuind a fi îndatorat să răspundă la pretențiuni ce nu i-ar fi convenit, Vodă a cârmit nasul a greutate. Avea pentru slujbele de ros, unde mai toți se înghesuiau, alivăniți plecați din Fanar, între care nu puțini erau cei ce cereau slujbe prin părțile Olteniei. Printre ei, Grecul Iamandy, care fălindu-se cu voinicia lui, cerea cu stăruință pe cea de cârcsărdar al poterilor oltenești.

Când a auzit că tânărul căpitan de panduri se mulțumea cu slujba de sârdar al poterii Prodilei, din ținutul Doljului, a răsuflat ușurat. Slujindu-l, știa că își asigură simpatia comandirului muscălesc, de al cărui ajutor s'ar fi putut să mai aibă nevoie.

Intărit cu carte domnească, Solomon își încălică murgul ținând-o, stoară, până la taitul căpităniei, unde-l aștepta ceata pandurilor, rânduiți pentru stârpirea hoților cu care năcăjea oamenii din partea locului. Cu toți purtați prin războaie, aspriți de vânturi și ploi, asemănându-și viața cu acea a fiarelor codrilor.

Când au dat ochi cu fătura de taur ținut pe uroate a lui Solomon, și-au rânjit gurile a mulțumire, pricepând, dintr'un început, că aveau să fie cetași unui om potrivit slujbei, și lor.

Inalt și trunchios, cu mustața crescută des, privirile lui păreau să tae șina fierului. Purta costum arnăuțesc, cu cisme de iuft scurtate până sub genunchi, cepchen, șalvari și pistoale încrucișate în taclir. Pe cap avea turban turcesc, care-i ținea calde oasele tiugei, sparte adânc în războaiele petrecute. Port panduresc, care nu se deosebea prea mult de acel al ostașilor de rând.

Intre spete, avea berbelic cu mâneca despicată din umeri, garnisit cu blană de vulpe și strâns în șnururi de găitan. La coapsă hangerul, cu prăsăle legate în argint înflorit, după moda timpului.

Sălașul poterii era ridicat în spatele Băniei, în marginea râpei care privea spre Bucovăț, într'o casă scundacă de cnirpici frământați cu baligă, acoperită cu șindrilă. Casă ce nu prea se dedea după soare, care ar fi priit mai curând pentru lilieci sau broaște țestoase. Asta nu era nici un fel de pagubă, ținând seamă că oamenii erau tot pe drumuri, și că arar trebuiau să înnopteze în ea.

Coșerile ce țineau loc de grajduri adăposteau cai pipernic１ți și cu cozile numai scaeți, de care se slujeau la nevoie.

Căpitanul Solomon și-a cântărit oamenii din fugă, înțelegându-se cu ei din ochi. Le-a dat poruncă să-și curețe pistoalele de rugină, și să-și cârpească găurile din talpa încălțămintei, după care a plecat la vel postelnicul Nicolache Scanavi, caimacamul în slujbă, unde era așteptat grabnic.

Curând, datorită felului deosebit de viață al acestui căpitan, cântecul acesta s'a auzit până târziu:

„Cine mi-e naș: Solomon
Ne tunde fără plocon
Și ne duce'n București
Și ne'mbracă'n haine strâmte
Și ne dă haine crăpate
Și 'nainte, și la spate,
Cu curele încrucișate".

Și tot pe atunci s'au fost scornit poveștile poterașilor cu care sta înhăitat, vorbind de curajul și dibăcia călcărilor lui, pe coastele de primejdie ale dealurilor, prin codrii nebătuți de picior de om, prin grindurile bălților ce mișunau de lupi și de șerpi, pretutindenea pe unde simțea urme de picior nelegiuit și spurcat de haiduc...

Capitol din noul roman „Urme haiducești", în manuscris, prezentând un colț din viața frământată a Țării Românești, din vremea lui Vodă Caragea.

Vasile Pârvan despre viață și moarte

(Urmare din pag. I-a)

In fața morții ,omul, simplu sau învățat ,ia aceiași atitudine de „liniște și seninătate", aceiași viziune a tăcerii veșnice o are, același cântec al singurătății îl arde. Dincolo de lumina soarelui nostru, omul nu vede decât același peisagiu, plin de feerie, peisagiul veșniciei. Către el își îndreaptă visul cel care moare; numai cei cari rămân, simt marea durere a plecării celui drag.

Și „înțepeciunea populară a născocit în miile de ani de când aleargă după fericire, fără a o putea găsi, decât un singur chip de a se apropia de ea: uitarea. Uitarea nenorocirilor, uitarea temerilor și a groazei de moarte, uitarea vieții reale în întregimea ei și afundarea în visul fantastic al entusiasmului dionysic, aphrodisic, apollinic". 4)

In poemul închinat tăcerii „Laus Daedali", Vasile Pârvan aduce în sufletul nostru, toată taina necunoscutului, ca un fior, mereu prezent în simțurile noastre, și ne transpune viața chinuită și ștearsă, în marele necunoscut, care e mai aproape de noi cu liniștea și puritatea sa, decât svârcolirile și patimile cotidianului vieții.

Pătrunderea noastră reală în moarte e nebănuit de calmă. Nu poate birui pământescul din noi, ancestralul din afară; nu poate rămâne lipit mălului, diafanul sufletului; nu poate cuprinde 'n ochi întunecimile, doar întretăiate de raze, în fața veșnicei lumini a gândului, care cutreeră nesfârșitele înălțimi ale Cosmosului.

Moartea noastră nu chinue viața altora. Noi putem trece pragurile mici ale vieții, fără nici o durere, fără nicio compătimire a aproapelui. In tăcerea morții, doar viața tainicului, viața imponderabilului, mai este în noi; și această nouă viață ne pune în preajma Cerului, transfigurat cândva de noi, ca în apropierea eteratei noastre năzuinți pământene. Și liniștea acestei găsiri ancestrale, ne purifică total și veșnic.

„Tăcerea e viața cea perpetuu chinuită de oameni. Toate gândurile, toate speranțele, toate durerile aproapelui nostru stau atârnate asupra abisului morții, în care se va prăbuși viața lui, fără a fi avut răsunet niciodată în alt suflet de om. Tăcerea e moartea vieții și viața morții". 5)

4.

Ca un profet al tainei și al tăcerii; ca un apostol al veacurilor, aparent moarte, umbra înaltă și firavă a lui Pârvan, trece, cu pași siguri, peste ruinele, desgropate din lut, ale lumii.

Mersul lui e calm, ca un cântec de flaut, picurat peste întinderile câmpului, înmiresmat de floarea veșnicei dăruiri către viață.

Peste ruinele descoperite de gândul lui, acordurile unei muzici noui, a inimii sale vii, tremură, ca o fluturare, poezia înălțimilor.

Poezia, fără restricțiile capodoperei, fără marginile de îngrădire voită, fără finalități dorite, poezia unor înalte gânduri, încununată de sbuciumul inimii, stăruie peste ruine și oameni, în închinările lui Pârâvan către soare și lumină; către viața de eri și tăcerea de mâine; către marea liniștei, albe și pure, strânsă în caucul ochilor și minții, ca un surâs de copil.

„Cad sunetele calde, ca lacrimi de aur pe scuturi de argint.

„Intre cer și mare, în nemărginirea clară, e singur glasul lirei, care sfios șoptește sufletul omului. E ploae de note de aur în marea tăcere a serii". 6)

Pesimist, prin desnădejdile inimii și suefrința trupului, Pârvan nu-și poate stăpâni avântul liric , înalt și pur, în fața maiestății morții, și tremurul versului alb, leagănă, ca un sbor leneș, nesfârșitul Cerului... „tot avântul liric e o inițiare întru tăcere. E pregătirea caldă a sufletului pentru trăirea concentrată a viziunii revelate de pasiune. E cântecul nupțial al îmbrățișerii tăcute, e cântecul funebru al morții tăcute, e cântecul de jubilare al transfigurării creatoare ce se apropie și care se va săvârși în tăcere". 7)

Neîncreigmentat în nici un curent filosofic; neîngrădit de dogmele nici unei școli literare; nestăpânit de nici o ambiție, Pârvan își incrustează întreaga sa operă, de acele neprețioase gânduri luminate de soare, de fiorul misticului creator, care modulează acordurile inimei cu gravitatea gândurilor într'o lume nouă, cu locuri și oameni noui, diafani, puri.

Ducând cu el, dincolo, toată taina unui suflet rar, unui cântec nou, unui gând mare, Pârvan, șoptește parcă, printre imensități, versurile marelui nefericit, Eminescu, ca o mustrare:

„Trăind în cercul vostru strâmt
„Norocul vă petrece;
„Ci eu în lumea mă simt
„Nemuritor și rece".

SERGIU CRISTIAN

4) Ibidem, pag. 45.
5) Ibidem, pag. 213.
6) Ibidem pag. 192.
7) Ibidem, pag. 215.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREȘTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poștală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P. T. T. Nr. 24.484.939